

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie

Studijní program: Historická studia

Studijní obor: Kulturněhistorická a muzeologická studia

Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého
soudnictví za vlády Ludvíka Jagellonského

The Status and the Authority of the Chamber Court in the judicial
System in the Czech Lands under the Reign of Louis the
Jagiellonian

Bakalářská práce: 13-FP-KHI- 0165

Autor:

Adriana Klozová

Podpis:

Vedoucí práce: Zelenka, Jaroslav Mgr.

Konzultant: Zelenka, Jaroslav Mgr.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
51	0	0	7	0	0

V Liberci dne: 24. 10. 2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adriana Klozová**
Osobní číslo: **P09000697**
Studijní program: **B7106 Historická studia**
Studijní obor: **Kulturněhistorická a muzeologická studia**
Název tématu: **Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého soudnictví za vlády Ludvíka Jagellonského**
Zadávací katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se bude zabývat rolí, kterou hrál komorní soud v soustavě českého soudnictví v období vlády posledního Jagellonce na českém trůnu. Představí rozsah kompetencí tohoto orgánu, pole jeho působnosti a jeho vztah k dalším soudním institucím. Pokusí se zaznamenat praxi soudního řízení. Práce bude rovněž analyzovat jednotlivé kauzy projednávaných před komorním soudem a provede celkové jejich statistické zhodnocení.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- DRAGOUN, Michal, MATA, Petr. Komorní soud za Vladislava Jagellonského (1471-1488), in: Sborník archivních prací 47, č. 2, 1997, s. 255-292
- JANÁK, Jan, HLADÍKOVÁ, Zdenka, DOBEŠ, Jan. Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost. Praha, 2005
- KAPRAS, Jan. Právní dějiny Zemí koruny české I. Praha, 1913
- KEJŘ, Jiří. Právní dějiny středověku dnes - a co dále?. in: Český časopis historický 102, č. 3, 2004. s. 552-567
- KEJŘ, Jiří. Počátky dvorského soudu. Praha, 1956
- KREUZ, Petr, CINKE, Vladimír. Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547. Praha, 2000
- LIBOR, Jan, JANIŠ, Dalibor a kol. Ad iustitiam et bonum commune. Proměny zemského práva v českých zemích ve středověku a raném novověku. Brno, 2010
- MALÝ, Karel. Zemský soud ve struktuře stavovského práva a právní kultury, in: Traditio et cultus, Zdenka Hledíková (ed.). Praha, 1993. s. 109-117
- MALÝ, Karel. K českému trestnímu právu. 15. - 16. století. Praha, 1962

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jaroslav Zelenka

Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce:

27. dubna 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 27. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého soudnictví za vlády Ludvíka Jagellonského

Jméno a příjmení autora: Adriana Klozová

Osobní číslo: P09000697

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

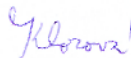
Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 24. 10. 2013

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Jaroslavu Zelenkovi za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Zvláštní dík patří také mojí rodině, která mě podporovala po celou dobu mého studia.

Anotace:

Práce se bude zabývat rolí, kterou hrál komorní soud v soustavě českého soudnictví v období vlády posledního Jagellonce na českém trůnu. Představí rozsah kompetencí tohoto orgánu, pole jeho působnosti a jeho vztah k dalším soudním institucím. Pokusí se zaznamenat praxi soudního řízení. Práce bude rovněž analyzovat jednotlivé kauzy projednávané před komorním soudem a provede celkové jejich statistické zhodnocení.

Klíčová slova: komorní soud, soudnictví, Ludvík Jagellonský, středověk

Annotation:

The thesis will concern itself with the role of the Chamber Court in the judicial system in the Czech lands under the reign of the last Jagiellonian on the Czech throne. It will present the areas and extent of its authority as well as its place with the judicial system of the era and relations to other existing types of courts. The thesis will then take note of judicial proceedings, analyse the cases presented to the Chamber Court and statistically evaluate them.

Key words: Chamber Court, judiciary, Louis the Jagiellonian, Middle Ages

Obsah

Úvod, Cíl práce	7
1. Literatura a prameny	8
2. Metodika zpracování zápisů	11
3. Vývoj soudních institucí v českém středověkém státě	13
4. Soudní instituce v Českém království na sklonku středověku	15
5. Komorní soud	
5.1. Dějiny komorního soudu do roku 1471	17
5.2. Dějiny komorního soudu za Jagellonců	19
5.3. Komorní soud v období 1516-1526	23
5.4. Dějiny komorního soudu v letech 1526-1783	24
6. Trestněprávní agenda komorního soudu v letech 1516-1526	
6.1. Charakteristika soudního řízení u komorního soudu	26
6.2. Struktura agendy komorního soudu	28
6.3. Majetkové spory	29
6.4. Spory o činnost proti životu a zdraví	32
6.5. Spory o osobní práva	34
6.6. Celková skladba a rozbor trestněprávních případů	36
6.7. Celková skladba a rozbor trestněprávních případů pod předsednictvím krále...38	
6.8. Přisedící komorního soudu v letech 1516-1526	41
6.9. Žalování a žalující	42
7. Závěr	46
8. Seznam použitých zkratk	48
9. Seznam literatury, zdrojů	49
10. Seznam tabulek	51

Úvod, cíl práce

Předkládaná bakalářská práce se zabývá postavením a působností komorního soudu v soustavě českého soudnictví za vlády Ludvíka Jagellonského.

Základní oblastí výzkumu tvoří popis a analýza rozsahu kompetencí komorního soudu, pole jeho působnosti a jeho vztah k dalším paralelně existujícím soudním institucím. Soudní soustava středověkého státu je zde představena, nejedná se však o detailní rozbor celé této problematiky. Samostatná část nastiňuje průběh soudního řízení v praxi. Práce rovněž přináší zevrubnou analýzu a rozbor jednotlivých kauz projednávaných před komorním soudem v období 1516-1526. Získaná zjištění jsou synteticky sumarizovaná v příslušných tabulkách.

Metodami použitými v práci jsou monografické zpracování odborné literatury, analýza, rozbor a statistické zhodnocení agendy komorního soudu. Jednotlivé kauzy jsou rozděleny do skupin podle typu pří.

První kapitoly nastiňují literaturu a prameny pojednávající o tématu, následuje metodika práce. Další kapitoly se zabývají samotným vývojem soudnictví, představují soudní instituce v Českém království na sklonku středověku se zaměřením na komorní soud, dále pak trestně právní agendu soudu z období 1516-1526.

Komorní soud byl v pozdně středověkém Českém království jednou z důležitých soudních institucí.

Cílem je shrnout a zhodnotit činnost komorního soudu v období 1516-1526.

1. Literatura a prameny

Při výzkumu zemských soudních institucí byla věnována pozornost i komornímu soudu, detailněji byly zpracovány některé časové úseky ve kterých tento soud působil, proto se o dějinách komorního soudu nachází informace v odborné literatuře nejen v pracích současných historiků. Nejméně probádaným obdobím je ve vztahu k této instituci období od jejího vzniku přes husitské války až do nástupu Vladislava Jagellonského. Tato skutečnost je dána značnou torzovitostí prameného materiálu. Fungování komorního soudu v období vlády Vladislava Jagellonského podrobně zpracoval J. Čelakovský,¹ nověji se tomuto období věnovali P. Maťa a M. Dragoun.² Postavení, působnost a pravomoci komorního soudu v období 1526-1547 podrobně zpracoval ve své práci P. Kreuz.³ Starší monografická práce, která se věnovala komornímu soudu v období 1526-1627 a 1627-1783 byla sepsána V. Schulzem.⁴ Zařazením fungování komorního soudu do širšího kontextu právních dějin českého středověku podávají příslušná kompendia, jenž se zabývají dějinami státní správy a práva. I když informace o komorním soudu nejsou vždy úplně podrobné.⁵ Práce J. Francka se zaměřuje na dějiny zločinnosti od raného středověku do druhé poloviny 20. století, proto informace v ní o komorním soudu jsou opravdu okrajové, ale velmi dobře přibližuje typy kriminality. Soudní soustava byla v Českém království provázaná, proto jsou nezbytné znalosti i jiných soudních institucí a to především zemského a dvorského soudu.⁶ Obecně trestnímu právu a českému zemskému soudnictví se věnoval K. Malý,⁷ J. Kapras.⁸ Dobový kontext, historické a politické souvislosti, lze čerpat z ediční řady Velké dějiny zemí Koruny české nebo z monografií, které se věnují českým dějinám.

¹ ČELAKOVSKÝ, Jaromír. *Soud komorní za krále Vladislava II.*, Praha, 1895.

² DRAGOUN, Michal. MAŤA, Petr. *Komorní soud za Vladislava Jagellonského (1471-1488)*, in: *Sborník archivních prací* 47, č. 2, 1997.

³ KREUZ, Petr, CINKE, Vladimír, *Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547*, Praha, 2000.

⁴ SCHULZ, Václav, *Příspěvky k dějinám soudu komorního Království českého z let 1526-1627*, Praha, 1904. SCHULZ, Václav, *Příspěvky k dějinám soudu komorního Království českého z let 1627-1783*, Praha, 1908.

⁵ JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdenka, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha, 2005. MALÝ, Karel, a kol., *Dějiny českého a čsl. práva do r. 1945*, Praha, 2003. FRANCEK, Jindřich, *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha 1999. KAPRAS, Jan, *Právní dějiny Zemí koruny české I.*, Praha, 1913.

⁶ MARTINOVSKÝ, Ivan, *Soud dvorský za krále Vladislava II.*, in: *Historia docet*, Polívka, Miloslav - Svatoš, Michal (edd.), Praha, 1992. KEJŘ, Jiří, *Počátky dvorského soudu*, Praha, 1956. MALÝ, Karel, a kol., *Dějiny českého a čsl. práva do r. 1945*, Praha, 2003.

⁷ MALÝ, Karel, *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*, Praha, 1962.

⁸ KAPRAS, Jan, *Právní dějiny Zemí koruny české I.*, Praha, 1913.

Období pozdního středověku, které bylo zpracováno mnoha autory, je pro tuto práci zásadní.⁹

Stěžejním pramenem pro zpracování této práce jsou registra komorního soudu z období vlády Ludvíka Jagellonského 1516-1526. V současné době se nachází uložena v I. oddělení Národního archivu, který sídlí v Praze. Do tohoto archivu byla přesunuta roku 1965. K fondu Komorního soudu byl při přesunu nově zpracován O. Kodetovou¹⁰ inventář i s úvodem, kde představuje instituci tohoto soudu.

Na přelomu 19. a 20. století byla postupně zpřístupněna registra komorního soudu z let 1471-1526 v ediční řadě Archivu českého,¹¹ a to v dílech VII.-XIII., XIX., XXXII., XXXIII.. Sledované období se nachází ve svazcích časopisu Archivu českého s číslem XIX., XXXII. a XXXIII., které obsahují obeslání před soud tj. žalobu, svědectví, obeslání k svědectví, odklady při, nálezy a výpovědi komorního soudu. Registra vydal J. Čelakovský. Poznatky ze zpracovávání register představil nejen v Archivu českém, ale i ve své monografii,¹² která jako první představuje dějiny komorního soudu. V AČ V. bylo vydáno Vladislavské zřízení zemské, které upravovalo fungování komorního soudu.

Registra jsou úřední knihy vedená komorním soudem. Dochovalo se 259 těchto knih od roku 1471 do roku 1783.¹³ Mimo materiály zapsané komorním soudem Českého království, se v nich objevují i zápisy soudu nejvyšších hejtmanů Českého království. Registra vzniklá mezi lety 1516-1526 lze rozdělit do čtyř skupin, obsahují totiž několik typů zápisů, které se liší podle záznamu informací i jejich podrobností. Jsou to *registra půhonná*, která obsahují žaloby (půhony nebo obeslání před soud, půhony k svědomí), *registra svědomí*, *registra nálezů nebo výpovědí*, *registra odeslaných listů*.¹⁴

Pro tuto práci jsou nejdůležitější registra nálezů (výpovědí), které obsahují zápis z celého průběhu soudní pře a to od podání žaloby (*půhomu*) až po rozsudek vyneseny

⁹ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, Praha, Litomyšl, 2000. ČORNEJ, Petr. BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, Praha, Litomyšl, 2007. MACEK, Josef, *Jagellonský věk v českých zemích II.*, Praha, 2001. PALACKÝ, František, *Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě*, 5. díl, Praha, 1867. URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny 3. díl, Věk poděbradský*, 4 svazky, Praha, 1915-1962.

¹⁰ KODETOVÁ, Olga, *Komorní soud 1471-1783. Inventář*, Praha, 1965.

¹¹ ČELAKOVSKÝ, Jaromír (ed.), *Registra soudu komorního (1516-1526)*, AČ XIX., XXXII., XXXIII., Praha 1901-1918. Vydání registra komorního soudu z let 1516-1526 rozdělil Čelakovský takto: AČ XIX., Praha 1901, s. 301-644, AČ XXXII., Praha 1915, s. 1-660, AČ XXXIII., Praha 1918, s. 1-568.

¹² ČELAKOVSKÝ, Jaromír, *Soud komorní za krále Vladislava II.*, Praha, 1895. Mimo to shrnul své bádání i v předmluvách edice AČ VII., AČ X., AČ XIII., AČ XIX..

¹³ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 63.

¹⁴ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 66. AČ XIX., XXXII., XXXIII..

soudem (*nález, výpověď*). Záznam pře obsahuje jména sporných stran a žalobu (*půhon* nebo *obeslání*), záznam přelíčení, ve kterém jsou výpovědi sporných stran, uvedeny jsou také důkazy, které obě strany předložily. Sporné strany se často pokoušely v rámci jedné kauzy podávat žaloby na další trestnou činnost, která však nebyla v konečném rozsudku komorního soudu brána na zřetel, z tohoto důvodu tyto "menší" spory zde nezmiňuji. Poslední částí je rozsudek (*nález, výpověď*). Ten je uveden v celém znění. Před rozsudkem jsou uvedena jména a tituly předsedajících soudu. Mimo to je často uvedeno i datum doručení *půhonu, obeslání*, podání relace po vynesení rozsudku (relace pro *škody útratní a nákladní*). Zápisy v registrech nálezů dokumentují téměř kompletně jednotlivé soudní spory.¹⁵ Jazykem zápisů je čeština, vyjimečně se objevuje latina, ta je většinou použita na datace.

Zápisy komorního soudu z let 1516-1526, které obsahují nálezy nebo výpovědi, se nacházejí v těchto dochovaných knihách: „*Registra nejprvnější nálezová fialová soudu komorního pána pana Vojtěcha z Pernštejna, nejv. pana hofmistra království Českého*, tam jsou uvedeny nálezy z roku 1518. Druhý rukopis, který obsahuje rozhodnutí soudu je „*Registra puohonná vejповědi koženná*“, v něm byly uvedeny nálezy soudu z roku 1518 až 1525. Spory, které soud rozhodl tj. *výpovědi*, pod předsednictvím krále Ludvíka Jagellonského v roce 1522 a 1523, byly zapisovány do zvláštních královských register komorního soudu, jednalo se o "*Registra královská červená aksamitová větší od létha 1479*". Ty jsou děleny na tři části, v poslední části svazku se nacházejí výpovědi krále Ludvíka z období 1522 a 1523. Existovat měla ještě registra „*zelená aksamitová*“, do kterých byly přepisovány nálezy ze zasedání v červnu 1523, ta se však nedochovala.¹⁶

¹⁵ AČ XIX., s. 301-644, AČ XXXII., s. 1-660, AČ XXXIII., s. 1-568. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 68.

¹⁶ AČ XIX., VII., AČ XXXII., III., AČ VII., s. 447. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 265.

2. Metodika zpracování zápisů

Typologie dělení trestných činů, která je použita na analýzu a rozčlenění kauz v této práci, vychází z typologie P. Kreuze,¹⁷ který ji upravil a převzal z práce K. Malého,¹⁸ který se věnoval českému trestnímu právu v 15. a 16. století. Trestné činy rozdělil do pěti skupin: I. delikty proti ideologickým základům feudálního státu, státnímu zřízení a jeho představitelům, II. delikty proti právnímu řádu, bezpečnosti a veřejnému pořádku, III. delikty proti feudálnímu vlastnictví, IV. delikty proti zdraví a životu, V. delikty proti osobním právům příslušníků feudální stavovské společnosti. Poslední skupina obsahuje podskupiny: trestní ochrana osobní svobody, nářek cti a zhanění, delikty proti manželství a delikty pohlavní.

P. Kreuz rozdělil trestné činy také do pěti skupin: I. delikty proti státu, státnímu zřízení a jeho představitelům, II. delikty proti právnímu řádu, bezpečnosti a veřejnému pořádku, III. delikty proti vlastnictví, IV. delikty proti životu a zdraví, V. delikty proti osobním právům. Poslední skupina obsahuje podskupiny: delikty proti osobní svobodě, delikty proti cti, delikty proti manželství a delikty sexuální.¹⁹ Jak je patrné, tak členění trestných činů K. Malého a P. Kreuze je téměř totožné.

Trochu odlišnou typologii trestných činů agendy komorního soudu, můžeme nalézt v práci M. Dragouna a P. Maří,²⁰ kteří je rozdělili do osmi skupin tzv. „*tříd*“. S tímto členěním nesouhlasí P. Kreuz,²¹ který zpochybňuje správnost dělení. Příkladem může být to, že bylo samostatně členěno vlastnictví majetku a práva vlastnická k majetku.

Typologie trestných činů, která je použita v této práci, je velmi podobná členění P. Kreuze. Vyskytují se však odlišnosti, které jsou způsobeny tím, že v této práci je zpracovávalo jiné časové období ve kterém komorní soud fungoval. Se změnou kompetencí komorního soudu se proměňovala i jeho agenda, to je důvodem toho, že ve sledovaném období se některé trestné činy nevyskytují, i když v práci P. Kreuze nebo M. Dragouna a P. Maří se mohly objevovat. Pro přehlednost jsou v této práci rozděleny spory do skupin podle typu pře, kterým se kauza zabývá. Trestné činy byly rozděleny do kapitol: majetkové spory, spory o činnosti proti životu a zdraví a spory o osobní

¹⁷ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*.

¹⁸ MALÝ, K., *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*, s. 39, s. 81, s. 119, s. 167, s. 201.

¹⁹ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 120-121.

²⁰ DRAGOUN, M., MAŘI, P., *Komorní soud*, s. 259-262.

²¹ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 110.

práva. Samostatnou kapitolu mají kauzy, které řešil král nebo jím pověřená osoba, avšak i zde jsou kauzy členěny stejným způsobem tj. do skupin dle typu pře. Vyhodnocení jednotlivých kauz postihuje období 1516-1526.

3. Vývoj soudních institucí v českém středověkém státě

Od 13. století se postupně vyvíjela soustava soudů, které nebyly pouze pod dohledem panovníka. Tyto změny byly způsobeny proměnou společnosti. Do 13. století se soudní spory řešily pod dohledem panovníka nebo dvorského (zemského) sudího, který ho za doby nepřítomnosti zastupoval.

V období mezi rokem 1260 a 1270 za krále Přemysla Otakara II. vznikl zemský soud, který byl v době vzniku ještě královským soudem. Druhou významnou institucí byl dvorský soud, který byl zřízen za krále Jana Lucemburského (30. léta 14. stol.).

Od 14. století předsedal zemskému soudu panovník pouze formálně. Zápis jednání byl zaznamenáván do zemských desek. Soud ovládala vyšší šlechta, jednalo se tedy o stavovskou instituci. Nejvyšším soudním úředníkem byl zemský sudí, který od 14. století řídil zasedání soudu. Krále zastupoval nejvyšší purkrabí, který měl na starosti výkonnou moc. Dalšími nezbytnými úředníky byli nejvyšší komorník a písař. Přisedící mohli být od roku 1310 jen z řad domácí šlechty, tím byl omezován vliv cizích šlechticů v rámci Českého království. Soud řešil spory týkající se svobodných statků (zemských, deskových, apod.) a trestné činnosti šlechticů. K rozhodnutí, které soud vydal, nebylo možné odvolání nebo jeho revize. Rozsudek mohl změnit pouze král a udělit milost, to se týkalo rozsudků smrti. Český zemský soud i „nalézal právo“, to znamenalo, že rozhodnutí sněmu v případech, pro které nebyly pro rozhodnutí právní podklady, bylo na jejich uvážení. Tím doplňovali zemské právo.²² Mimo českého zemského soudu existoval od roku 1348 i moravský zemský soud, který zasedal střídavě v Brně a Olomouci.²³

Dvorský soud řešil spory přímých králových poddaných (služebníků, rychtářů královských vsí, manů, osob na tento soud odkázaných jiným soudem nebo panovníkem). V čele soudu stál dvorský sudí, nejstarší zmínka o něm je z roku 1337. Do 80. let 14. století měla činnost dvorského soudu vzestupný charakter, vedl desky dvorské²⁴, stal se stálou institucí s danými pravomocemi, po tomto období dochází k úpadku vlivu a k omezování pravomocí.

²² ADAMOVÁ, Karolína, *Světlo a stíny středověkého práva*, Praha, 2006, s. 50.

²³ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, s. 56.

²⁴ KEJŘ, Jiří, *Počátky dvorského soudu*, Praha, 1956, s. 8- 9, s. 26-29. JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, s. 57.

Během 14. století ztratil panovník nad těmito soudy téměř vliv, to podle některých badatelů vedlo krále k tomu, aby vznikl komorní soud.

Po husitských válkách význam zemského soudu poklesl, což vedlo až k tomu, že v letech 1440-1453 a 1467-1485 zemský soud nezasedal. Tyto přestávky způsobily, že větší význam získal komorní soud.²⁵

V 15. století se dvorský soud zabýval lenními záležitostmi a odúmrťemi. Od roku 1499 vyřizoval pouze lenní záležitosti tj. spory o léna. Termín, kdy se konalo zasedání soudu, vycházel ze zasedání komorního soudu. Dvorský soud zasedal v období před komorním soudem. Přisedící dvorského soudu většinou zasedali současně i u komorního soudu. Jmenování byli králem.²⁶ Od 15. století byl dvorský soud v podřízeném postavení k zemskému soudu a jeho význam klesal, to bylo způsobeno i přestávkami v zasedání soudu v letech 1456-1460, 1465-1467, 1485-1487.²⁷

²⁵ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, s. 48, s. 53, s. 97., MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 53, s. 64, s. 71.

²⁶ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, Praha, 2005, s. 99. MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 64.

²⁷ MARTINOVSKÝ, Ivan. *Soud dvorský*, s. 277.

4. Soudní instituce v Českém království na sklonku středověku

Na sklonku středověku, v období 1516-1526, fungovala v Českém království relativně ucelená soudní soustava. Ta se skládala z několika dílčích institucí, které měly na starost rozdílnou agendu. Na ně se mohli obracet lidé z rozličných sociálních vrstev středověké společnosti. K rozrůzněnosti soudních institucí tedy do jisté míry přispívala sociální pestrost obyvatel, kteří se řídili právem podle svého postavení ve společnosti. Šlechtici se řídili zemským právem, měšťané městským právem a duchovní církevním právem.²⁸ Spory, trestné činy a konflikty nebyly pouze v rámci jednotlivých sociálních vrstev ve společnosti, pochopitelně docházelo i k případům, kdy byl spor veden mezi příslušníky jednotlivých sociálních skupin. V takových případech vznikala otázka, ke kterému soudu má případ náležet a podle jakého práva bude souzen.²⁹

Nejvýznamějším šlechtickým soudem byl zemský soud, aristokracie dále spadala do gesce dvorského soudu, komorního soudu, purkrabského soudu a mezního soudu. Purkrabský soud měl na starosti spory z dlužních úpisů a smluv, předsedal mu nejvyšší purkrabí. Mezní soud řešil také majetkové spory, předsedal mu purkrabí pražského hradu. U tohoto soudu je zajímavé, že zasedal na místě sporu. Před soudem mohl stanout šlechtic i měšťan. V 1. pol. 16. stol. fungovaly pro agendu, která se zabývala lenními spory, hejtmanství německých lén, loketský manský soud, chebský manský soud, kladský manský soud, olomoucký manský soud a také manské soudy, které působily na hradech Karlštejn, Křivoklát, Roudnice. Existovaly i církevní soudy. Před nimi nebyly souzeni pouze duchovní nebo poddaní spadající pod církevní vrchnost, ale i laikové. V takovýchto případech šlo většinou o spory týkající se manželství např. nedodržení slibu, bigamie, rozvod atd.³⁰ Opomenout nelze ani městské soudy. Ty se nacházely v každém městě, zde se řešily spory měšťanů, výjimečně před nimi mohl stanout i šlechtic. Pro poddané existovaly vrchnostenské soudy, těm předsedal pán panství nebo jím pověřený úředník. Méně závažné přečiny se řešily i v rámci

²⁸ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 43. MALÝ, Karel, *Zemský soud ve struktuře stavovského práva a právní kultury*, in: *Traditio et cultus*, Zdenka Hledíková (ed.). Praha, 1993, s. 111. VANĚČEK, V., *Dějiny státu a práva v Československu*, s. 206-207.

²⁹ MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 80.

³⁰ MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 80-82. MACEK, J., *Jagellonský věk II.*, s. 409. JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, s. 99. MALÝ, K., *Zemský soud ve struktuře práva*, s. 111-112.

vesnických soudů, kterým předsedal rychtář obce. Některé soudy byly zřízeny i v rámci obchodu či výroby, příkladem takového soudu je horní soud v Kutné hoře.³¹

Soudy fungující v českém pozdně středověkém státě se dají rovněž rozdělit do několika skupin a to podle své územní působnosti. Soudy se zemskou působností, tj. které měly pravomoce pouze v rámci jednotlivých zemí, byly zemské soudy. Celostátní působnost měl komorní soud a dvorský soud.³² Za Vladislava Jagellonského však ztratil komorní soud celostátní působnost a stal se zemským soudem.

³¹ MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 77-80. JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, s. 234.

³² MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 64.

5. Komorní soud

5.1. Dějiny komorního soudu do roku 1471

Existuje několik teorií, jak mohl komorní soud v počátku svého působení fungovat. Doba vzniku je uváděna ve všech pracích badatelů podobně, a to za panování Václava IV. Avšak v dalším vývoji se v názorech liší, proto jsou zde uváděna některá mínění o vývoji komorního soudu.³³

Ke vzniku komorního soudu v Českém království došlo za vlády Václava IV. na sklonku 14. století, přesná doba vzniku je nejasná. Jednalo se o královský soud. V této době získala šlechta zásadní vliv na fungování zemského a dvorského soudu, formálně ale zůstaly oba soudy královskými. Politický význam získala šlechta díky tomu, že vlastnila rozsáhlý majetek, který byl ošetřen vlastnickými právy v zemských deskách. Tím mohla omezovat krále. Panovník již nebyl suveréním vládcem, ale o moc se dělil se šlechtou a církví. O podíl na politické moci se začalo rovněž hlásit měšťanstvo.

Pozici Václava IV. oslabovala skutečnost, že se nemohl, na rozdíl od svého otce, opřít o podporu církve. Tato skutečnost umožnila další nárůst moci české šlechty a její, neustále rozšiřující se vliv na politický chod země. To vedlo k porušení mocenské rovnováhy. Model společnosti trojího lidu se začal, v souvislosti se společenskými změnami pozdního středověku, ukazovat jako anachronismus. Společenské napětí z konce 14. století vyvrcholilo husitskými válkami, po kterých došlo k přeskupení sil na politické scéně a tím došlo i k jinému uspořádání ve fungování státu, zemských úřadů i soudních institucí.³⁴

Tyto okolnosti vedly panovníka k tomu, aby zřídil komorní soud, nad kterým by měl vliv. Název soudu odkazuje na zasedání v královské komoře.³⁵ Kompetence soudu komorního a dvorského byly podobné, avšak jejich přesné vymezení zatím není známo. Důvodem je malá pramenná základna. Nedochovaly se žádné písemnosti spojené s jeho činností, ani jiné pramenné zmínky poukazující na fungování soudu.³⁶

³³ ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, s. 5-12. DRAGOUN, M., MAŤA, P., *Komorní soud za Vladislava Jagellonského*, s. 279-281. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 79-82. JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, s. 98.

³⁴ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, s. 53. MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 56. ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, s. 51-53.

³⁵ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 79.

³⁶ DRAGOUN, M., MAŤA, P., *Komorní soud za Vladislava Jagellonského*, s. 256-257. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 79.

Soudu předsedal král, později byl stále častěji zastupován zemským nebo dvorským úředníkem.³⁷

V čele královského či komorní soudu stál král. V období slabých králů, tj. během husitských válek a nestabilní vlády Zikmunda Lucemburského a Albrechta II. Habsburského, převzala šlechta vliv nad komorním soudem. Tato situace tedy nastala od poloviny 15. století. V roce 1453³⁸ za krále Ladislava Pohrobka Habsburského měla proběhnout reorganizace českého komorního soudu v ústřední soud pro všechny země Koruny české. Po ní soudu osobně předsedal, jako tomu bylo v dřívější době, král. Přisedícími byli členové královské rady. Nejdůležitější osobou se stal nejvyšší hofmistr, který mohl krále zastupovat.³⁹

Komorní soud byl jako instituce ustanoven až za krále Jiřího z Poděbrad. V předchozím období je chápán jako královský soud. Pro význam a zformování komorního soudu bylo zásadní období, kdy soudní agendu nevykonával zemský ani dvorský soud. O kauzách začal rozhodovat opět král společně se šlechtou, tj. zemskými a dvorskými úředníky a členy královské rady. Nejednalo se tedy o rozhodnutí jedné osoby, ale o projednání kauz skupinou osob, kdy vůdčí postavení měl král. Do 60. let 15. století se nedá doložit činnost komorního soudu jako stálé instituce. Nezasedal pravidelně, spíše byla soudní agenda řešena v případě potřeby.⁴⁰ Pro fungování komorního soudu byl důležitý rok 1467, kdy vznikl nejstarší dokument⁴¹ upravující činnost královského (komorního) soudu. Vymezoval možnosti zastoupení osob při přeličení u komorního soudu, dále stanovil, že spory mají být souzeny podle toho, kdy byly podány jednotlivé žaloby a zároveň upravil pravidla pro ztrátu pře při nestání.

Do roku 1500 byl vývoj komorního soudu dovršen.⁴² Byla určena doba zasedání, přisedící, kompetence. Tím se stal institucí s omezeným okruhem kompetencí, provázanou se soudní soustavou. Po obnovení činnosti zemského soudu začal být k němu v podřízeném postavení.⁴³

³⁷ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 80.

³⁸ Tento rok zmiňuje ve své práci ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, dále HLEDÍKOVÁ, Z., *Dějiny správy v českých zemích* s. 98. K roku 1453 podle mínění badatelů chybí pramenné podklady. O tom píše: MAŤA, P., *Komorní soud za Vladislava Jagellonského*, s. 257. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 80.

³⁹ ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, s. 5-12.

⁴⁰ DRAGON, M., MAŤA, P., *Komorní soud za Vladislava Jagellonského*, s. 279-281.

⁴¹ AČ V., s. 364-366.

⁴² V tom se s DRAGONEM M. a MAŤOU P. neshoduje KREUZ P., který zastává názor, že komorní soud se vyvíjel i po roce 1500.

⁴³ DRAGON, M., MAŤA, P., *Komorní soud*, s. 281.

Pravomoc královského soudu před husitskými válkami byla téměř všeobecná, byla nejspíš částečně omezena vztahem k dvorskému soudu, ale bližší analýza není možná vzhledem k nedostatku pramenů. Z tohoto důvodu je teorie o komorním soudu jako fungující instituce až po tomto roce 1467 pokládána za pravděpodobnou.⁴⁴ Komorní soud po roce 1500 se nadále vyvíjel i po další desetiletí a procházel změnami.⁴⁵

V literatuře se můžeme setkat s tvrzením, že měl komorní soud již v době před Vladislavem Jagellonským zasedat pravidelně⁴⁶ nebo celoročně a pravidelně.⁴⁷ Obě tato tvrzení nejsou však blíže specifikována, k zasedání soudu v tomto období se dá tedy říci, že nejspíš zasedal dle potřeby v průběhu celého roku.

Po husitských válkách se moc panovníka nemohla rovnat stále sílícímu vlivu stavů. Vznikla tzv. stavovské monarchie, na vládě se podílel panovník a stavové: panský a v omezenější míře i rytířský. V jagellonské době má aristokracie převahu nad králem. Oba králové z jagellonské dynastie jsou označováni za slabé panovníky, resp. Vladislav II. Jagellonský až po roce 1490, kdy přesídlil z Prahy do Budína.⁴⁸ Společenská změna se odrazila i na vývoji komorního soudu, král vynáší rozsudky v menší míře a soudu předsedá (rozhoduje za něj) jím pověřený úředník.⁴⁹

5.2. Dějiny komorního soudu za Jagellonců

Za vlády Jagellonců, tj. v letech 1471-1526 byl komorní soud soudní institucí pro země Koruny české. Nejvýznamnějším obdobím pro komorní soud byla doba vlády Vladislava Jagellonského, tj. 1471 – 1516, kdy došlo k opětovné funkčnosti soudu. V této době vynášel soud rozhodnutí pod prostřednictvím krále. Z roku 1471 se dochovala nejstarší registra, která dokládají činnost komorního soudu již jako pravidelně fungující soudní instituce.⁵⁰

⁴⁴ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 80-81.

⁴⁵ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 82, s. 91.

⁴⁶ MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 64. S tím nesouhlasí ve své práci M. DRAGON a P. MAŤA, *Komorní soud*, s. 257.

⁴⁷ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, s. 98.

⁴⁸ DRAGON, M., MAŤA, P., *Komorní soud*, s. 275-276.

⁴⁹ VANĚČEK, V., *Dějiny státu a práva*, s. 143-144, KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 84-85, JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích*, s. 85.

⁵⁰ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 82. DRAGON, M., MAŤA, P., *Komorní soud*, s. 257, s. 281.

Soud zasedal od roku 1471 celoročně. Dělo se tak podle potřeby, jednotlivá zasedání komorního soudu neměla přesně stanovená data.⁵¹ Někteří přísedící komorního soudu zastávali i post zemského nebo dvorského úředníka. V době Vladislava Jagellonského v 70. a 80. letech 15. století zasedalo 10 až 20 šlechticů. V případech, že se sešlo málo přísedících, bylo zasedání odloženo. Jejich počet u soudu upravovalo Vladislavské zřízení zemské, kde se stanovil minimální počet přísedících.⁵²

Od roku 1487 zasedal komorní soud pravidelně třikrát do roka, a to: na svátek Očištění Panny Marie (Hromnice, tj. 2. února), o Svátosti (druhý pátek po Velikonocích), na sv. Martina (11. listopadu). V předchozím období tomu bylo jinak, soud jednal nahodile, tj. neměl pevně stanovené termíny, což mohlo vést k situaci, že nebyl usnášení schopný z důvodu malého počtu přísedících. Tato změna ve fungování komorního soudu vedla ke zlepšení, přísedící komorního soudu věděli v předstihu termín jednání, tedy kdy se mají k soudu dostavit. Soud mohl soudit také vyjimečně v době jednání zemského sněmu nebo zemského soudu. Od roku 1492 se omezila činnost komorního soudu na dvě zasedání ročně, která trvala dva týdny. Přísedící rozhodovali spory dva týdny před svatým Duchem (od páté neděle po Velikonocích) a na sv. Martina (11. listopadu).⁵³

V 70. a 80. letech 15. století měl komorní soud nízkou prestiž, což se projevovalo nerespektováním rozsudků šlechtou. Toto se stalo ve sporu Jindřicha Ploskovského, který *"rozsudek.. on jest ji za řeč položil"*. Podobný byl i případ Zdeňka Neznašovského, v něm se můžeme dočíst: *"Tu jest Zdeněk, maje to naň věsti, toho nedostál, ale svévolně pryč jest ujel, věda dobře svolenie a zuostanie Královské Milosti i vsie země, aby každý po jednom obeslání Královské Milosti stál.. A to bude při Jeho Královské Milosti, kterak se k němu bude ráčiti mieti a jeho tresktati jakžto neposlušného"*.⁵⁴ Oba za své jednání nebyli nejspíš nějak výrazně postiženi. Chování některých šlechticů nemělo s největší pravděpodobností souvislost s nerespektováním osoby Vladislava Jagellonského. Nebylo to nejspíš způsobeno ani tím, že by stáli na straně Matyáše Korvína. Šlechtici spíše neuznávali komorní soud jako instituci s tím, že požadovali obnovení funkčnosti zemského soudu.⁵⁵

⁵¹ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 82.

⁵² DRAGOUN, M., MAŤA, P., *Komorní soud*, s. 278. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 82.

⁵³ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 83.

⁵⁴ AČ VII., č. 284, s. 514, AČ VII., č. 316, s. 529.

⁵⁵ DRAGOUN, M., MAŤA, P., *Komorní soud*, s. 263-164.

V Olomouci uzavřel král Vladislav Jagellonský s Matyášem Korvínem 21. července 1479 tzv. olomouckou smlouvu. Ta znamenala změnu pro působnost komorního soudu, který začal fungovat pouze v rámci Království českého, Chebska a Kladska. Obsahem smlouvy bylo, že Matyáš získal Moravu, Slezsko a obě Lužice. Vladislav měl právo vládnout v Čechách. Titul český král měli užívat oba panovníci.⁵⁶ Během válek s Matyášem Korvínem přerušil svou činnost zemský a dvorský soud. Komorní soud byl tedy jediným fungujícím soudem, kdy přisedící zasedali a vynášeli rozsudky. Z tohoto důvodu řešil i pře, které by mu jinak nepříslušely. Soud měl před rokem 1485 rozsáhlé pravomoce, ty byly postupně omezovány.⁵⁷

Po obnovení činnosti zemského a dvorského soudu v roce 1485 se zmenšil význam komorního soudu. K tomu přispělo také to, že Vladislav Jagellonský přesídlil do Uher. V roce 1488 byly vyňaty z agendy spory, které se týkaly svobodných nebo manských statků. Dále se již neprojednávaly spory, které řešely *hrdlo a statek*, ty byly počítány mezi nejzávažnější přestupky.⁵⁸

Na konci 15. století stále méně předsedal soudu panovník osobně, což mělo za důsledek to, že soud začínal být pod kontrolou českých stavů. Krále zastupoval zemský úředník - nejvyšší hofmistr. Za Vladislava Jagellonského byli v zemi čtyři hejtmani: nejvyšší purkrabí Jan z Janovic a Vok z Rožmberka (panský stav), Mikuláš mladší Trčka z Lípy a Albrecht z Leskovce (rytířský stav). Ti spravovali země a řídili komorní soud, avšak v letech 1494-1496 soud téměř nezasedal. V roce 1497 se stal nejvyšším hejtmánem Petr IV. z Rožmberka, pokles významu komorního soudu i nadále pokračoval.

Po smrti krále Matyáše Korvína (v roce 1490) nastala změna. Působnost soudu byla opět v rámci celé Koruny české. Další změnou byl rok 1498, kdy do pravomocí soudu již nespádalo Slezsko. Upravoval ji velký majestát ze dne 28.11.1498, tím byl ve Vratislavi zřízen vyšší soud Slezský. Od roku 1499 se pravomoci soudu dále zmenšily a to tak, že rozhodoval pouze v rámci Království českého.⁵⁹

Na přelomu 15. a 16. století byla stavovská obec a král často ve sporu, to mělo vliv i na komorní soud. V této době komorní soud prodělal změny v pozici, kterou měl

⁵⁶ MACEK, J., *Jagellonský věk II.*, s. 290.

⁵⁷ ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, s. 5. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 87.

⁵⁸ ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, s. 32.

⁵⁹ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 84. ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, s. 10.

původně v soustavě soudů v Českém království s celozemskou působností. To se projeвило i na proměně jeho pravomocí, které tím byly omezeny.⁶⁰

Roku 1500 bylo sepsáno Vladislavské zřízení zemské, které upravovalo vztahy mezi králem a stavy i mezi stavy samotnými. Upravovalo rovněž fungování komorního soudu. *"Item, najprwé saud komorní držeti má na hradě Pražském s radami k tomu přidanými, kdyžby krále JMti w králowstwie českého nebylo, ..."*⁶¹ Ten byl nově definován jako samostatná soudní instituce a měl zasedat dvakrát do roka. *"Nalezli wuobec za práwo: což se komornieho saudu dotýče, ten se nyní držeti má dwakrát do roka, jeden na swatého Martina, a na druhý na Swátosti."*⁶² Bylo také přesně stanoveno, kolik má kdo zaplatit, jestliže vede spor nebo je žalovaným. Za *půhon*, tj. předvolání obžalovaného k soudu, zaplatil žalující 2 české groše. *"A od listu puohomnieho má dáti 2 groše česká od každé osoby."*⁶³ Při stání před soudem *"přijdu k puohomu"*⁶⁴ měly obě strany zaplatit 1 český groš. Další výdaje byly spojeny s rozhodnutím soudu. *"A jestliže kdo při obdrží, buď saudem neb staným práwem, má památného 4 groše české dáti..."*⁶⁵ Svědkové platili 1 český groš. Soud mohl zasedat i bez přítomnosti krále. Předsedal mu nejvyšší hofmistr Českého království, který zastával i funkci zástupce krále a řídil chod soudu. Mimo této funkce byl i zemským úředníkem. Důležitým pro chod soudu byl i písař, o kterém se v zákoníku píše: *"A písař komorní má vždycky ustawičně býti w Praze, a má dobrý zachowalý swé cti člověk býti..."*⁶⁶ Zasedání soudu se mělo účastnit nejméně 12 přísedících. *"A král JMti má při tom saudu najměň 12 osob rad swých mieti."*⁶⁷ Působnost soudu byla v rámci Českého království. Pro fungování komorního soudu znamenalo Vladislavské zřízení zemské zpřesnění chodu instituce. Nedalo se z něj však přesně určit, které spory již nemá v kompetenci. Z tohoto důvodu se stávalo, že některé žaloby k němu podané, byly předány k řešení zemskému soudu. Jistou zajímavostí je, že komorní soud mohl projednávat žaloby poddaných proti jejich vrchnostem, k tomuto však docházalo nejspíš velice zřídka.⁶⁸

⁶⁰ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 85.

⁶¹ AČ V., s. 227.

⁶² AČ V., s. 171.

⁶³ AČ V., s. 171.

⁶⁴ AČ V., s. 171.

⁶⁵ AČ V., s. 171.

⁶⁶ AČ V., s. 227.

⁶⁷ AČ V., s. 172.

⁶⁸ DRAGOUN, M., MAŤA, P., *Komorní soud*, s. 278. JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy*, s. 97, s. 99.; MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 69, VANĚČEK, V., *Dějiny státu a práva*,

V období po r. 1500 se dal komorní soud chápat jako soud stavovský a svým vývojem se stal druhým nejvýznamějším soudem s celozemskou působností, před ním byl zemský soud. V letech 1490 až 1514 byl nejvyšším hofmistrem Vilém z Pernštejna, po něm tuto funkci zastával jeho syn Vojtěch z Pernštejna. Ten funkci vykonával až do roku 1523. Jmenování přísedících bylo na králově volbě. Tomu doporučoval návrhy nejvyšší komoří.⁶⁹

Od roku 1505 přechází spory, které byly vedeny o urážku cti a vraždy, do kompetencí zemského soudu.⁷⁰ V dalších letech jsou z kompetencí soudu také vyjmuty případy týkající se porušení zemského míru a pořádku (*moc*). To upravovalo usnesení sněmu z 16. října 1510, podle kterého toto rozhodoval pouze zemský soud. Výnos navazoval na Svatojakubskou smlouvu z roku 1508, kdy na pořádek v zemi měl dohlížet zemský soud. Komorní soud mohl však dále rozhodovat v případech rušení pořádku menší závažnosti (*pych*).⁷¹

5.3. Komorní soud v období 1516-1526

Vladislav Jagellonský zemřel 13. března 1516 v Budíně. Na český trůn nastoupil desetiletý Ludvík Jagellonský, poručnickou vládu za něj v Českém království vykonával Karel Minsterberský, Zdeněk Lev z Rožmitálu a Břetislav Švihovský z Rýzmburka.⁷²

V roce 1523 se stal nejvyšším hofmistrem kníže Karel Minsterberský, ten byl i zástupcem krále v Čechách a předsedal komornímu soudu. Jeho předchůdce Vojtěch z Pernštejna se musel tohoto postu vzdát. Jednalo se o snahu změnit politickou váhu šlechticů a posílit panovnickou moc v Českém království. Téhož roku byl sesazen i Zdeněk Lev z Rožmitálu z úřadu nejvyššího purkrabího. V roce 1525 byl však do úřadu vrácen. S touto funkcí měl za povinnost zastupovat krále při jednání soudu v době panovníkovi nepřítomnosti, pouze však v případě, že nebyl přítomen nejvyšší hofmistr Českého království.⁷³

s. 173. ČORNEJ, P., BARTLOVÁ, M., *Velké dějiny země Koruny české VI.*, s. 510-514. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 89-90.

⁶⁹ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 86.

⁷⁰ AČ XIII., s. 104, č. 1378. ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, s. 32.

⁷¹ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 88. ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, s. 33.

⁷² MACEK, J., *Jagellonský věk II.*, s. 295.

⁷³ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 82.

V roce 1517 byla uzavřena Svatováclavská smlouva, která měla urovnat vztahy mezi šlechtou a městy. Došlo k přesnějšímu vymezení pravomocí soudů mezi sebou tj. mezi komorním soudem a městskými soudy královských měst. To znamenalo změnu ve fungování komorního soudu, měšťané měli být souzeni městskými soudy, šlechtici zemským soudem.⁷⁴ *"...přečinil-li by který měštěnin neb obyvatel městský na gruntích zemských tím skutkem, kterýž by k rozvažování a souzení soudům zemským spravedlivě náležel, taková věc zuostaň při soudech zemských."*⁷⁵ Případy, kdy mohli být příslušníci městského stavu souzeni před komorním soudem, byly ve smlouvě vyjmenovány (nedodržení smlouvy, spor o kšaft, dědictví, spory o dluh, pych atd.). K soudu mohla být poháněna i městská obec královského města. Svatováclavská smlouva vedla k větší přehlednosti v pravomocích soudů.

Roku 1524 bylo vydáno Zřízení o ručnicích, které omezovalo veřejné nošení ručnic. Pokuta ze tento přestupek se pohybovala ve výši 10 kop grošů českých, kdy postihovanými byli poddaní vrchností. Mohlo také docházet k případům, že žalovaným byla sama vrchnost, která nevymohla na svém poddaném danou pokutu. Výše této pokuty činila 50 kop grošů českých.⁷⁶

Zasedání komorního soudu se často v důsledku odkladů nekonalo, což vedlo k tomu, že podané žaloby mohly být vyřizovány i několik let.⁷⁷ Situace byla podobná i na začátku vlády Ferdinanda I. Habsburského.

5.4. Dějiny komorního soudu v letech 1526-1783

V roce 1526 se stal českým králem Ferdinand I., který se snažil posílit panovnickou moc ve státě, což mělo vliv i na soudní instituce. Působnost a postavení komorního soudu bylo nejprve upravováno Zřízením zemským z roku 1530. Pro chod soudu to ale výraznější změny nemělo. Předchozí ustanovení zůstala v platnosti, tj. počet přísedících, termíny zasedání, kompetence, atd. Roku 1528 došlo k reorganizaci úřadu nejvyšších hejtmanů. V čele stáli dva nejvyšší hejtmané, ti řešili případy porušení zemského míru a

⁷⁴ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soud,* s. 90-91.

⁷⁵ Toto obsahuje Svatováclavská smlouva čl. 15 a 16. MALÝ, K., *Svatováclavská smlouva-tržní kompromis mezi šlechtou a městy z roku 1517*, AUC-Philosophica, vol. I., No.2, Praha, 1955, s. 192-222. ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, s. 55, s. 59.

⁷⁶ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 161.

⁷⁷ Tamtéž, s. 91.

veřejného pořádku v rámci hejtmanského soudu. Do 30. let zasedal tento soud častěji než komorní soud, začal soudit i méně závažné spory a tím ho částečně nahradil.

V roce 1534 vyšlo Zřízení o komorním, hejtmanském i dvorském soudu, to znamenalo změnu ve fungování těchto institucí. Spojen byl komorní soud s hejtmanským soudem a úřadem, tím se pozměnily kompetence soudu. Významnou změnou bylo to, že soud měl zasedat každý den, což ale nebylo v praxi dodržováno. Počet přísedících byl na vůli krále. Všemi změnami ve Zřízení došlo k posílení panovnického vlivu u soudu.

Změnou, která znamenala zmenšení kompetencí komorního soudu, byl rok 1548, kdy vznikl apelační soud. Ten rozhodoval o odvoláních od městských soudů ze všech zemí Koruny české. Zřízení zemské z roku 1549 obsahovalo ucelený oddíl věnovaný komornímu soudu. Novinkou, která se v něm vyskytovala, bylo pravidlo, že při vyhlášení rozsudků má být přítomno nejméně 10 přísedících. Snahou o urychlení soudního jednání, bylo ustanovení, že komorní soud měl přednostně projednat spory o *výplaty* a *výtržnost*. Přísedící soudu měli za povinnost docházet na zasedání včas. Zřízení zemské z roku 1564 obsahovalo také články o komorním soudu. Nově byly sepsány podmínky při obeslání před krále a projednávání těchto pří.

Roku 1611 vznikla smlouva mezi českými a moravskými stavy, v ní bylo dohodnuto, že žádné pře z Moravy nebudou do budoucna projednávány komorním soudem. Vývoj po roce 1526 znamenal pro komorní soud zmenšování pravomocí, změnu v postavení a fungování.

Komorní soud byl zrušen roku 1783, kdy došlo k reorganizaci soudů.⁷⁸

⁷⁸ VANĚČEK, V., *Dějiny státu a práva*, s. 301. JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy*, s. 99. MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s.64-65. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 91-106.

6. Trestněprávní agenda komorního soudu v letech 1516-1526

6.1. Charakteristika soudního řízení u komorního soudu

Soudní řízení komorního soudu vycházelo nejspíš z procesních pravidel používaných u zemského soudu.⁷⁹ Proces je totiž velice podobný. Řízení se zahájilo podáním *půhonu*, což znamenalo předvolání obžalovaného k soudu (protivníka). Toto zahájení řízení podáním *půhonu* se objevuje v letech 1516 – 1526. Druhá možnost zahájení řízení bylo *obeslání*. To se provádělo písemným nařízením vydávaným jménem krále nebo nejvyššího hofmistra, předcházelo tomu oznámení žalobce u soudu. Tato oznámení jsou označována jako *obeslání* nebo *vznešení*.⁸⁰ Od roku 1534 byl *půhon* téměř nahrazen *obesláním*. Další možností, kdy došlo k *obeslání*, byla žádost adresovaná králi (*vznešení na krále*). Při nepřítomnosti krále vyřizoval konečné rozhodnutí komorní soud. Panovník také mohl soud pověřit k vyřízení žaloby. Velmi zřídka bylo soudní řízení zahájeno *sročením* (sročenou při). Při ní se sešly obě strany v přesně daném termínu před soudem.

Po předvolání k soudu (žalované straně), tj. po doručení *půhonu* nebo *obeslání*, následovalo předvolání svědků (*půhon k svědomí*), které si obě strany mohly vyžádat (žalovaná i žalující). Svědek obdržel informaci, aby se dostavil k soudu *půhonem k svědomí*. Vyslýchán mohl být dvakrát. Průběh byl tajný, svědectví zaznamenával písař do registru svědomí. Z těch se při soudním přelíčení přečetla výpověď.⁸¹

Průběh přelíčení u komorního soudu začínal většinou oficiálním přednesením žaloby, případně jejím zopakováním. K přelíčení se měly dostavit obě strany v daném termínu. Po zopakování žaloby mohlo být požádáno o odklad řízení (*hojemství*). O něj žádala žalovaná strana. Pře mohla být odložena jen jednou. Jednání před komorním soudem probíhalo v českém jazyce, v něm se vedly i záznamy o činnosti komorního soudu. Při líčení byly čteny důkazní prostředky (písemnosti tj. privilegia, výpisy z desk zemských, dlužní úpisy, kšafy, výpovědi svědků, apod.). Strany se také odvolávaly na Svatováclavskou smlouvu z r. 1517, Zřízení o ručnicích z r. 1524, ale i na obecné nálezy a dřívější nálezy komorního soudu i jiných soudů, právní pravidla nebo i na Písmo svaté. Jestli-že byl v *půhonu*, *obeslání* (podání) obsahový nebo formální nedostatek, potom došlo k *zdvižení* (podání v rozsudku soud zrušil). Ke *zdvižení* mohlo

⁷⁹ O průběhu procesu vedeného na zemském soudu: MALÝ, K., *Dějiny českého a čsl. práva*, s. 118-121.

⁸⁰ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 115.

⁸¹ Tamtéž, s. 116.

dojít z několika důvodů: spor nepatřil podle práva ke komornímu soudu a spadal pod jiný soud.⁸² Dalším důvodem mohlo být to, že v *půhomu* se vyskytovaly nejasnosti⁸³ nebo se rozcházel se svědectvím svědků nebo výpovědí jednotlivých stran.⁸⁴ Také se musela shodovat uvedená jména a tituly žalované strany,⁸⁵ musely být přesně určené sporné věci.⁸⁶ Často se také stávalo, že došlo ke zdvižení *půhomu* z důvodu, že předmětem žaloby bylo víc sporů. To znamenalo, že žaloba nesměla být podána, aby řešila víc odlišných kauz.⁸⁷ Ke *zdvižení* došlo také, jestli-že v předchozí době, před podáním žaloby, byla podána k řešení u jiného soudu.⁸⁸ Žalující při podávání žaloby musel postupovat podle Zřízení zemského a dodržet všechny podmínky, pro nedodržení některé z povinností mohlo dojít také ke *zdvižení*.⁸⁹ Tyto uváděné důvody se vyskytovaly nejčastěji.

Rozhodnutí soudu mohlo probíhat podle *stanného práva*, což znamenalo, že když se jedna z nesvářených stran nedostavila na zasedání před komorní soud v termínu, který jí byl určen, tak bylo kontumačně rozhodnuto o vítězství druhé strany. V rozsudku se nepřihlíželo na obsah a právní podstatu žaloby.⁹⁰ V průběhu líčení mohly být obě strany zastoupeny zástupcem (poručníkem pře). Toho si mohly zvolit po ohlášení u soudu.

K odložení sporu k dalšímu zasedání mohlo dojít, opět z několika důvodů. Byly to: vyžádání *hojemství*, žádost o právní naučení k zemskému soudu, rozhodnutí krále, neúplnost důkazů (svědectví, listiny, apod.) s nutností je doplnit, postavení svědků, nedostatečný počet přísedících u soudu, a také jestli-že se jedna z nesvářených stran omluvila z nepřítomnosti. Mohlo se stát, že svědek byl obviněn z toho, že křivě (lživě) vypovídal. K odložení sporu došlo také, jestli-že se pře vyšetřovala na místě sporu a to za přítomnosti přísedících soudu nebo komorníky z úřadu desek zemských. Ti potom vytvořili písemnou zprávu o svém šetření. Tyto důvody se vyskytovaly nejčastěji.⁹¹

Rozsudek komorního soudu který vynesl, byl označen jako *nález* nebo *výpověď*. V období 1516-1526 převažuje termín *nález*.

⁸² AČ XIX., č. 2549, s. 315; č. 2589, s. 340.

⁸³ AČ XIX., č. 2593, s. 342.

⁸⁴ AČ XXXII., č. 3206, s. 46.

⁸⁵ AČ XXXII., č. 4702, s. 548.

⁸⁶ AČ XXXIII., č. 5421, s. 80; č. 5455, s. 114.

⁸⁷ AČ XXXIII., č. 6029, s. 374.

⁸⁸ AČ XIX., č. 2587, s. 338.

⁸⁹ AČ XXXII., č. 3193, s. 37.

⁹⁰ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 118.

⁹¹ KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 119. DRAGOUN, M., MAŤA, P., *Komorní soud*, s. 268-269.

Po vynesení rozsudku mohla vítězná strana požadovat po poražené straně uhrazení nákladů na soudní řízení (*škody outratní a nákladní*).

6.2. Struktura agendy komorního soudu

V období 1516-1526 komorní soud vyřídil 445 kauz,⁹² které byly uzavřeny vyneseným rozsudkem. Téměř polovinu rozsouzených při tvořili kontumační rozsudky tj. *stanné právo*, to se týkalo 207 kauz.⁹³

Samostatnou skupinu tvoří kauzy rozhodnuté králem nebo úředníkem, který byl jím pověřen. Ten projednal a rozhodl vynesením rozsudku v letech 1522 a 1523 v 27 případech.⁹⁴ Ty jsou předmětem samostatné kapitoly, nejsou tedy započítávány do jednotlivých skupin členění sporů.

Trestné činy jsou rozděleny do skupin podle typu sporu:

- a) Majetkové spory, do této skupiny spadá celkem 390 (87,64%) případů.
- b) Spory o činnost proti životu a zdraví, do ní patří celkem 17 (3,82%) případů.
- c) Spory o osobní práva, těch bylo zaznamenáno celkem 38 (8,54%) případů.

Tab. 1: Skupiny sporů

Spor	Počet	%
a) Majetkové spory	390	87,64
b) Spory o činnost proti životu a zdraví	17	3,82
c) Spory o osobní práva	38	8,54
Celkem	445	100,00

⁹² AČ XIX., s. 301-372. AČ XXXII., s. 31-69, s. 354-377, s. 405-410, s. 526-600. AČ XXXIII., s. 55-124, s. 256-296, s. 434-466.

⁹³ AČ XIX., s. 321-333, s. 360-372. AČ XXXII., s. 63-69, s. 549-600. AČ XXXIII., s. 116-124, s. 293-296, s. 464-466.

⁹⁴ AČ XXXII., s. 354-377.

6.3. Majetkové spory

V období 1516-1526 se jedná o nejpočetnější skupinu projednávaných kauz. Celkem bylo zaznamenáno 390 (87,64%) sporů ukončených vynesným rozsudkem, z toho bylo kontumačně vyřešeno 190 kauz rozhodnutím komorního soudu. Ve všech případech jde o spory týkající se movitého či nemovitého majetku (i dluhy), ty jsou rozděleny pro přehlednost do čtyř podskupin, které obsahují rozdílné typy trestních činů.

První podskupinu tvoří majetkové spory, které souvisí s financemi tj. zpronevěra, podvod či nevrácení peněz a drobného majetku. Za něj je většinou požadována peněžní náhrada, většinou se jednalo o cennosti. Do této skupiny je zahrnut i dluh, který souvisí s penězi.⁹⁵

V druhé podskupině jsou obsaženy pych a pytláctví.

V třetí části se nachází spory, které jsou na pomezí rušení veřejného pořádku či omezování osobních práv (majetkových). Týkají se movitých (neoprávněné pobráni – přivlastnění věci, neoprávněné zadržení dobytka nebo jiného majetku) i nemovitých věcí (násilné nebo podvodné zmocnění cizího majetku, rušení držby, neoprávněné nenásilné vzetí cizího majetku). Do této kategorie také spadá poškození (úmyslné) nebo celkové zničení cizí movité věci.

Poslední čtvrtou podskupinu tvoří pře, které jsou namířeny proti vrchnosti. Jsou to například útěk ze služby, pobuřování, zprotivení se vrchnosti, odlákání poddaného (služebníka).⁹⁶ Všechny kauzy projednávají tedy spory, u kterých majetek tvoří přímo jeho předmět, ať se jedná o movitý nebo nemovitý.

Spory související s penězi tvoří nejčastější trestnou činnost projednávanou komorním soudem. Celkem bylo zjištěno 271 případů, kde byly předmětem sporu peníze, z toho ve 122 případech šlo o dluh. V žalobách byly vedeny spory o nevrácené půjčené peníze, děděné peníze, peníze za věno, peníze za rukojemství, zpronevěřené peníze, plat, pokuty, propadený základ, nevyplacení peněz za movitý majetek, závazek podpůrcí či clo. Dále také nedostiučinění smlouvě na vrácení či dání peněz. Do pří souvisejících s penězi je také zahrnut dluh. Ten mohl mít podobu dluhu za sukno, za ryby, za koně, za stravu nebo i dluh po bratru či jiném příbuzném. Vyskytoval se i spor o nezaplacení nákladů na pohřeb.

⁹⁵ Dluh řadí P. MAŤA ve své práci do jiné kategorie. DRAGOUN, M., MAŤA, P., *Komorní soud*, s. 259.

⁹⁶ AČ XIX., s. 301-644, AČ XXXII., s. 1-660, AČ XXXIII., s. 1-568. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 167.

Nálezem komorního soudu bylo rozhodnuto v 90 případech, kde předmětem pře byly peníze. Celkem v 45 případech šlo v kauzách o dluhy. Z toho ve prospěch žalujícího bylo rozhodnuto v 80 kauzách. V 32 případech bylo rozhodnuto o nevině obviněného. Celkem 21 kauz bylo zdviženo a u 2 při bylo rozhodnuto jiným způsobem.⁹⁷

Kontumačním rozsudkem bylo vyřešeno 59 při o peníze a 77 při souvisejícími s dluhy.

Pych⁹⁸ a pytláctví se objevuje celkem ve 31 případech. Pych je protiprávní jednání proti nemovitému nebo movitému majetku. Ve sledovaném období spor o pych obsahoval rozličnou činnost, týkal se při o posekanou louku, skácený les, zazdění dveří či vrat, ale například i vzetí koně či okovaných kol. V kauzách šlo také o pronájem pozemku, příkladem je spor, kde bývalý nájemce dál chová dobytek na pozemku a má ve stodole obilí i když by tam toto již být nemělo.⁹⁹ V některých případech (vzetí koně, kol) je tedy trestná činnost stejná jako ve skupině sporů proti nemovitému či movitému majetku. U části kauz však byla označena jako pych. Protože se zřejmě nedá přesně určit, kdy byla kauza označována za pych a kdy nikoli, zdá se pravděpodobné, že nebyla při podávání žaloby přesně stanovena pravidla, podle kterých byla podobná trestná činnost označována za pych.

V agendě komorního soudu bylo celkem zaznamenáno 19 kauz, které pohání z *pychu*. Při pytláctví je žalovaný pohnán o pokutu za *myslivost*, jedná se o porušení práva myslivosti. Ve sledovaném období se objevuje celkem ve 12 případech. Neoprávněný lov byl často na zajíce a vysokou zvěř (tj. srny, laně) na cizím statku "*honil bez vuole jeho zvěř s tenaty zvířecími*"¹⁰⁰ nebo se také objevuje "*s chrty jezdil myslivost veda*".¹⁰¹ Za tuto trestnou činnost byla požadována pokuta 50 kop grošů českých.

Celkem komorní soud nálezem rozhodnul v 6 případech o vinně žalované strany za pych nebo pytláctví, kontumačně vyřešil 20 při souvisejících s tímto trestným činnem. O nevině žalované strany rozhodl ve dvou kauzách a dva případy byly *zdviženy*. Jedna kauza se vyřešila jiným způsobem, od žaloby totiž žalující upustil.

Spory o movitý či nemovitý majetek tvoří rozsáhlou skupinu trestné činnosti do které spadá: neoprávněné pobrání (přivlastnění) věci, neoprávněné zadržení dobytka nebo i jiného majetku, dále se týká nemovitých věcí a to násilného nebo podvodného

⁹⁷ Jednalo se o odložení pře na jiný termín a dosplnění požadavků soudu.

⁹⁸ Stejným slovem, i když podstata trestné činnosti je jiná, je také označován pych v kategorii sporů o osobní svobodu v tomto případě jde pak většinou o zbití nebo bezprávné uvěznění.

⁹⁹ AČ XXXIII., č. 5405, s. 65.

¹⁰⁰ AČ XXXIII., č. 6568, s. 439.

¹⁰¹ AČ XXXII., č. 4735, s. 564.

zmocnění cizího majetku, rušení držby, neoprávněné nenásilné vzetí cizího majetku. Do této kategorie také spadá poškození (úmyslné) nebo celkové zničení cizí movité nebo nemovité věci. Celkem bylo zaznamenáno 81 případů. Kontumačně bylo vyřešeno 28 při. Ve prospěch žalující strany bylo soudem rozhodnuto v 26 případech, o nevinně žalované strany vypovídá 9 rozsudků soudu. V 16 kauzách byla žaloba *zdvižena* a v 2 přích bylo rozhodnuto jiným způsobem.

Hodnota majetku, o které byly vedeny pře, se pohybovala ve velkém rozmezí. Velmi často byly vedeny pře o koně, za které žalující požadovali od 7 kopů grošů českých do 25 kop grošů českých. V jednom sporu bylo za tři koně požadováno dokonce 100 kop grošů českých. Za stádo krav o 30 kusech bylo požadováno 100 kop grošů českých. Dalšími spory, které byly vedeny, byly spory o věci, za vůz bylo požadováno v jednom případě 10 kop grošů českých, za sud s vínem 7 kop grošů českých, za damašek 8 kop grošů českých a za vitriol "*za třináct centnéřuo*" 28 kop grošů míšeňských. Samozřejmě proběhly i spory o šperky, například o zlatý prsten s kamenem tyrkysem, cena byla vyčíslena na 5 kop grošů českých, spor o stříbrný pás za 100 kop grošů českých nebo o dva zlaté řetězy, které stály 110 kop grošů míšeňských. Za nemovitost (statek) bylo v jednom případě požadováno doplacení, ten měl být prodán za 1000 kop grošů českých.¹⁰²

Činnosti proti vrchnosti - bylo zaznamenáno celkem 7 případů. Jednalo se o útěk ze služby, zprotivení se vrchnosti, odlákání nebo nepředání někomu jinému poddaného (služebníka), žalování lidí před soud pro krádež, překupnictví nebo uchovávání kradených věcí. V jednom případě bylo rozhodnutím soudu dáno za pravdu žalující straně a ve zbylých šesti kauzách bylo kontumačně rozhodnuto také ve prospěch žalujících stran.

Celkem bylo 303 kauz o majetkové spory rozhodnuto ve prospěch žalujícího. Žalovanému bylo dáno za pravdu v 43 přích. Soud zdvihl 39 sporů a 5 případů bylo řešeno jiným způsobem.

¹⁰² AČ XIX., č. 2560, s. 323; č. 2592, s. 342; č. 2633, s. 367. AČ XXXII., č. 3207, s. 47; č. 4725, s. 559; č. 4741, s. 567; č. 4750, s. 572. AČ XXXIII., č. 5400, s. 57; č. 5408, s. 69; č. 5436, s. 92; č. 6024, s. 269; č. 6034, s. 279; č. 6041, s. 287.

Tab. 2: Majetkové spory v období 1516-1526

Majetkové spory		1518				1519		1523			1524				1525	
Kdy (Svátost/Martin)		S		M		S		S	M		S		M		S	
Nálezy	Staná práva	N	Sp	N	Sp	N	Sp	N	N	Sp	N	Sp	N	Sp	N	Sp
200	190	14	28	21	29	28	15	5	19	93	56	15	32	6	25	4
Celkem		390														

6.4. Spory o činnost proti životu a zdraví

Ve sledovaném období jsou spory o činnost proti životu zaznamenány v 17 případech (3,82%). Jedná se o trestné činy, které směřují k ukončení života (usmrcení) člověka: pokus o vraždu, vražda, neoprávněná poprava. Mimo to sem patří i smrt díky věznění (ve vězení nebo jako následek věznění). Tento případ nebyl ve sledovaném období zjištěn. Mezi spory proti zdraví patří zbití, zranění, a jiné poškození zdraví. Tato trestná činnost mohla postihovat poddané nebo i šlechtice. Nejčastější podobu však mají žaloby o zranění poddaných.¹⁰³

Zabití bylo zjištěno v agendě komorního soudu celkem jednou. V tomto případě bylo rozhodnuto ve prospěch žalující strany.

Pokus o vraždu (mord) byl zaznamenán ve čtyřech případech pod pojmem *kvalt*, ve všech sporech byla žaloba zdvižena. Žalovaný je poháněn z toho že, na žalujícího vytáhl tesák s úmyslem ho zabít "...v mierném a pokojném městě královském pod řádem a právem na něho na Jindřicha tasáku dobyv, naň jest bil a jej zamordovati chtěl,...".¹⁰⁴

Zbití se objevuje u žalob, které pohání z pychu, celkem byl zaznamenán v 10 případech. Komorní soud dal svým rozhodnutím ve čtyřech případech za pravdu žalující straně. Ve dvou případech byla žaloba zdvižena. Pouze v jednom případě bylo

¹⁰³ AČ XIX., s. 301-644, AČ XXXII., s. 1-660, AČ XXXIII., s. 1-568. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 207.

¹⁰⁴ AČ XIX., č. 2600, s. 347.

rozhodnuto o nevinně žalované strany. Ve třech případech bylo kontumačně rozhodnuto ve prospěch žalujícího. *"Kdež ho poháně z pychu a pro ten pych z X kop gr. č., proto že jest jemu panu Szemovi Abrahama žida poddaného jeho pychem zbil..."*¹⁰⁵ Pokuta za tuto trestnou činnost ve sledovaném období činila 10 kop grošů českých.

Zranění se ve sledovaném období objevuje pouze jednou, v tomto případě bylo rozhodnuto o nevinně žalované strany.

Pouze jednou se objevuje také trestné jednání **zmučení** poddaných, není však blíže specifikováno. V tomto případě bylo rozhodnuto o nevinně žalované strany.

Celkem bylo 8 kauz o činnost proti životu a zdraví rozhodnuto ve prospěch žalujícího. Žalovanému bylo dáno za pravdu v 3 příp. Soud zdvihl 6 sporů.

Tab. 3: Spory o činnost proti životu a zdraví v období 1516-1526

Spory o činnost proti životu a zdraví		1518				1519		1523			1524				1525	
Kdy (Svátost/Martin)		S		M		S		S	M		S		M		S	
Nálezy	Staná práva	N	Sp	N	Sp	N	Sp	N	N	Sp	N	Sp	N	Sp	N	Sp
14	3	2	-	8	-	2	1	-	1	2	-	-	1	-	-	-
Celkem		17														

¹⁰⁵ AČ XIX., č. 2614, s. 358.

6.5. Spory o osobní práva

Druhou nejpočetnější skupinu tvoří spory o osobní práva, celkem jde o 38 (8,54%) případů, z toho kontumačním rozsudkem bylo rozhodnuto ve 14 sporech. Do této skupiny trestních činů patří omezování osobní svobody jako je: neoprávněné uvěznění, pokus o zrušení osobní svobody, nucení k závazku (slibu).

Komorní soud řešil i přečiny, které se týkaly sporů o čest: urážku, zhanění, nedodržení závazku, křivé obvinění, zneuctění i nevydání rozhodčího výroku.¹⁰⁶ Od roku 1505 *nárek cti* nespadal do kompetence komorního soudu, z tohoto důvodu byl často u žalob s tímto sporem vynesena rozsudek komorním soudem, že se *půhon zdvihá* (byla zrušena žaloba).¹⁰⁷ Mezi těmito skupinami se nachází trestná činnost, která poškozují osoby částečně na osobní svobodě a částečně na pověsti, resp. dotýká se jejich cti. Kauzy mají většinou charakter slibu nebo smlouvy na určité jednání. Sem patří i *rukojemství*, tj. závazek za někoho jiného který má být splněn. Ve sledovaném období se vedly spory o *nevyvázání z rukojemství*.

Jednání, které vede k **omezení osobní svobody**, bylo zaznamenáno celkem v 9 případech. Nejčastěji se objevuje trestný čin neoprávněného uvěznění, za tento přestupek se považovalo, když byla osoba zatčena bez důvodu podloženého právem, dále když nebylo zatčení provedeno se všemi povinnostmi nebo pokračovalo-li věznění i když měl být zadržovaný propuštěn. Takovéto jednání se vyskytovalo v jednom případě, kde se spor vedl o zatčení, zde rozhodl komorní soud o nevinně žalované strany. Ke stejnému rozsudku došlo i v dalších dvou případech a to o propuštění vraha z vazby. Osoba podezřelá z vraždy byla sice podle práva zatčena, ale proces nemohl být zahájen pro nepřítomnost žalujícího, z tohoto důvodu došlo k zrušení vazby. *"Viniti je chce z D kop gr. česk., protože jsú jemu pustili z vazby l'rance zámečnika, kterého on u nich na Krupce dal do vazby..."*.¹⁰⁸ K omezení svobody došlo i tím, že byl znemožnen průjezd vozem taženým koňmi. V daném sporu je toto protiprávní jednání označeno jako *pych*.¹⁰⁹ Ve prospěch žalující strany bylo rozhodnuto v následujících případech. Spor označovaný jako *pych* byl zaznamenán dvakrát a to v jednom případě uvěznění a jednou zajmutí. Kontumačně bylo rozhodnuto o bezprávném zatčení. Jednou byla vedena

¹⁰⁶ AČ XIX., s. 301-644, AČ XXXII., s. 1-660, AČ XXXIII., s. 1-568. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 230.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 89.

¹⁰⁸ AČ XIX., č. 2550, s. 316.

¹⁰⁹ AČ XXXII., č. 3216, s. 54.

žaloba o podání zatykače, v tomto případě došlo u kauzy ke zdvižení. Pouze v jednom případě byl také zaznamenán pých na poddaném, který byl kontumačně rozhodnut.

Další skupinou jsou spory, které souvisí současně s **poškozením osobní svobody a cti**. Těch bylo celkem zjištěno 14 případů a tím se jedná o nejpočetnější skupinu v rámci sporů o osobní práva. Jednalo se o rčení, aby nevedli škod, v tomto případě došlo ke zdvižení. V případech o ztrátě pře pro nestání před úmluvci, o připuštění poručníctví nad sirotky, bylo dáno za pravdu žalující straně. Ve prospěch žalované strany bylo rozhodnuto ve při o nedodaný půhon a v případě o *rčení*. Kontumačně bylo rozhodnuto devět případů, které se týkaly sporu o *nevyvázání z rukojemství*.

Spory o **čest** představují druhou nejpočetnější skupinu, byly zjištěny celkem v 15 případech. Z toho v šesti případech došlo ke zrušení žaloby. Nářek cti se vyskytuje celkem ve třech případech, z toho jednou došlo ke zdvižení a dvakrát bylo kontumačně rozhodnuto. Slova důtklivá byla zjištěna ve dvou případech žalob, kdy jednou došlo ke zdvižení a jednou bylo dáno za pravdu žalující straně. Jednou se vyskytuje pomluva, žalovaná strana byla uznána za nevinou. Psaní hanlivé a slova hanlivá byla zaznamenána v pěti případech. Ve třech došlo ke zdvižení, jednou bylo rozhodnuto ve prospěch žalující strany a v jednom případě bylo rozhodnuto, že žaloba nemá být nikomu ke škodě. V jednom případě byla také zaznamenána žaloba o *křivý zápis v kupeckých registrech*, zde bylo rozhodnuto ve prospěch žalující strany.

V jednom případě bylo předmětem sporu *neplnění ubrmansví*, tj. nerespektování rozhodčího výroku sněmu, v tomto případě nebylo rozhodnuto ve prospěch žádné strany. Jednou se objevuje spor o výpověď ubrmansko, který byl kontumačně rozhodnut. Dalším případem, který se dotýká smluv je *dosti neučinění výpovědi*, to se vyskytuje jednou a bylo rozhodnuto ve prospěch žalujícího.

Celkem bylo 22 kauz o osobní práva rozhodnuto ve prospěch žalujícího. Žalovanému bylo dáno za pravdu v 6 přích. Soud zdvihl 8 sporů a pouze 2 případy byly vyřešeny jiným rozhodnutím soudu.

Tab. 4: Spory o osobní práva v období 1516-1526

Spory o osobní práva		1518				1519		1523			1524				1525	
Kdy (Svátost/Martin)		S		M		S		S	M		S		M		S	
Nálezy	Staná práva	N	Sp	N	Sp	N	Sp	N	N	Sp	N	Sp	N	Sp	N	Sp
24	14	3	-	4	4	9	1	1	4	9	3	-	-	-	-	-
Celkem		38														

6.6. Celková skladba a rozbor trestněprávních případů

Spory souzené komorním soudem v období 1516-1526 tvořily rozličné případy. Celkem bylo zjištěno 445 při¹¹⁰ uzavřených vyneseným rozsudkem soudu. V 333 případech bylo rozhodnuto přisedícími ve prospěch žalobce, což tvoří větší část agendy, pouze v 52 sporech vynesl soud rozsudek ve prospěch žalovaného, který byl uznán za nevinného.

Spory o majetek pro sledované období 1516-1526 tvoří dle zjištění nejčastější trestnou činnost. Celkem bylo zaznamenáno 390 při (tj. 87,64%), představují tedy značnou část agendy komorního soudu. Vzhledem k velkému množství kauz se jedná o rozmanité typy trestných činů. Pře se nejčastěji vedly o peníze a dluhy, celkem bylo zjištěno 271 kauz. Velmi často byly zaznamenány spory o movitý či nemovitý majetek, celkem v 81 případech. V kauzách lze pozorovat to, že žalobu byla vedena o rozličné předměty a to od jednotlivých předmětů např. prstenu, až po celé nemovitosti. Hodnota majetku nebyla samozřejmě vázána na velikost věcí, zvířat či objektů, ale na jejich cenu, ta se také lišila podle případu o který byl spor veden. Hojně se také vyskytují pře o pytláctví, zjištěno bylo 31 při. Žalující se soudili o finanční vyrovnání od několika desítek grošů českých až po částky přesahující tisíc kop grošů českých nebo míšeňských.

¹¹⁰ Do tohoto čísla nejsou započítány pře rozhodnuté pod předsednictvím krále.

Spory o činnost proti životu a zdraví se vyskytovaly v 17 kauzách (3,82%). Nejčastěji se vyskytuje spor o zbití v 10 kauzách, který je často označován pod pojmem *pych*. Ve 4 případech byl zaznamenán pokus o vraždu. Zbylé trestné činy se vyskytovaly v nevelkém počtu.

Spory o osobní práva byly zaznamenány v 38 případech (8,54%). Nejčastěji se vyskytuje pře o poškození cti, toto jednání se vyskytovalo v 15 případech. Druhou početně zastoupenou skupinou sporů, lze nalézt v 14 případech pře o poškození osobní svobody a cti. Zbývající spory o osobní práva se vyskytovaly méně často.

Ke zdvižení tj. zrušení žaloby docházelo ve sledovaném období nejčastěji z příčin nesrovnalostí či chyb v podané žalobě, např. nedošlo k vyjmenování všech předmětů o které byla pře vedena, vyskytovaly se nesrovnalosti v datech a názvech míst. Podaná žaloba mohla také obsahovat více žalob (tj. spor vedl o víc různých věcí), pokud se stalo, že došlo k zapomenutí jedné z osob jmenovaných ve smluvách, o které byly vedeny spory, žalovat či obeslat nebo neuvedla-li se jména všech žalovaných osob ve správném znění, došlo ke zdvižení žaloby. Jestli-že se ve svědectví svědků vyskytovaly nesrovnalosti, byl to opět důvod ke zdvižení. Mohlo dojít i k situaci, kdy žalovaný byl již mrtvý. Druhou početnou skupinou sporů, které soud zvihl, tvoří případy patřící k jinému soudu (pře o čest, pokus o vraždu, vražda, léno mimo království) a to nejen k zemskému soudu. Ke komornímu soudu byly často podávány i případy tj. žaloby, které příslušely k městským nebo církevním soudům. Dalším důvodem pro zdvižení se stávalo nedodržení všech formalit při podání žaloby, obeslání nebo svědectví, tj. došlo ke špatnému obeslání, žalující nekomunikoval s žalovaným nebo nesplnil-li jinou povinnost, kterou mu ukládalo Zřízení zemské. Celkem se vyskytovalo 53 sporů, ve sledovaném období 1516-1526, kde došlo ke zdvižení.

V rozsudku soudu byly nejčastěji spory mezi znesvářenými stranami rozhodnuty tak, že mělo následovat finanční vyrovnání, splnění smlouvy nebo úmluvy, o který se vedl spor. Nebyl zaznamenán žádný přísnější trest např. propadnutí hrdlem. Na výši trestu neměla pravděpodobně vliv urozenost nebo společenské postavení, kterou osoby zastávali.

Komorní soud v období 1516-1526 zasedal celkem v osmi termínech.¹¹¹ Největší počet sporů projednal soud v roce 1523, celkem 134 vynesných rozsudků ze zjištěných případů. Dalším obdobím, kdy soud projednal velké množství kauz, byly roky 1518 a

¹¹¹ Do tohoto čísla nejsou započítány pře rozhodnuté pod předsednictvím krále.

1524. V tomto období byl projednán stejný počet případů tj. 113 sporů. Žádné spory komorní soud neprojednal v letech 1516, 1517, 1520, 1521 a 1526, kdy nezasedal. Velmi málo kauz, oproti ostatním zasedáním, projednal v roce 1525, kdy soud rozhodl pouze 29 kauz.

V roce 1522 a 1523 rozhodoval komorní soud pod předsednictvím krále celoročně, nezasedal tedy pouze dvakrát do roka (o Svátosti a na sv. Martina) jako tomu bylo při "běžném" fungování. V tomto období projednal celkem 27 při.

Tab. 5: Spory v období 1516-1526

Rok	1518		1519	1523		1524		1525	1522	1523
Kdy (Svátos/Martin)	S	M	S	S	M	S	M	S	Král L. J.	
Počet kauz	113		56	134		113		29	25	2
Celkem	445								27	

6.7. Celková skladba a rozbor trestněprávních případů pod předsednictvím krále

V agendě komorního soudu tvoří samostatnou skupinu případy, které byly řešeny pod předsednictvím krále nebo jím pověřeného úředníka. Králem vynesené výpovědi se vyskytují ve sledovaném období pouze v období od 26. července 1522 do 14. března 1523. Celkem bylo vyneseno 27 rozhodnutí (*výpovědi*) při, z toho 25 v roce 1522 a pouze 2 v roce 1523. Rozsudky soudu byly zapisovány do zvláštních královských register komorního soudu, jednalo se o "*Registra královská červená aksamitová větší od létha 1479*". Ty jsou děleny na tři části, v poslední části svazku se nacházejí výpovědi krále Ludvíka z období 1522 a 1523.¹¹²

Pod předsednictvím krále rozhodoval komorní soud i o sporech, které svým charakterem k agendě tohoto soudu nenáležely. Jednalo se o případy, které díky svému předmětu sporu měly být souzeny jiným soudem. Zjištěny byly dva případy, kdy

¹¹² AČ VII., s. 447. KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 265.

rozhodoval komorní soud o vraždě.¹¹³ Pře nemusely také odpovídat svou zemskou působností, soud projednával v některých případech nejen kauzy v rámci Království českého, ale i ve sporech obyvatel či institucí z dalších zemích Koruny české, tj. Moravy, Slezka, Horní Lužice. Ve sledovaném období vystupovala jako jedna ze sporných stran města: Kutná hora, Kadaň a Vratislav.¹¹⁴ Jednalo se o města, či oblasti, která měla v rámci Koruny české určitou soudní autonomii a za běžného fungování komorního soudu nespádala do jeho pravomocí. V několika případech jako procesní strany vystupují i celé stavy: stav dolnolužický, rytířstvo vratislavského knížectví a duchovní z vratislavského knížectví.¹¹⁵ V agendě, kterou soud projednával pod předsednictvím krále jsou často přečiny, které jsou velmi závažné nebo řeší spory mezi předními šlechtici zemí Koruny české. Například spor o čest mezi Ondřejem Trepkou z Obražovic, hofmistrem Uherského království a Vilémem Kunou z Kunštátu, moravským podkomořím.¹¹⁶ Dalším příkladem může být spor o majetek mezi Janem ze Žerotína a knížetem Kazimírem Těšínským, který zastával funkci vrchního slezského hejtmana.¹¹⁷ I nejvyšší kancléř Českého království Jindřich Švihovský z Rýzmburka se soudil s Petrem Zmrzlikem o vraždu služebníka.¹¹⁸

Ve sledovaném období 1516-1526 bylo zjištěno celkem 27 sporů z toho 14 při o majetek, 10 sporů o osobní práva a 3 spory o činnost proti životu a zdraví.

Majetkové spory byly ve sledovaném období zjištěny ve 14 případech a tím tvoří nejčastěji se vyskytující trestný čin, který byl rozhodnut pod předsednictvím krále. V roce 1522 soud vyřešil 13 případů a v roce 1523 pouze jeden případ.

Sporů o nemovitý či movitý majetek bylo zaznamenáno 10 případů. Většina při se týkala staveb a sporů o jejich užívání či užitek z nich: dolnolužický zámek Štemberk (Grodok), zámek v Kadani, grunt, o vesnice, statek či klášter.¹¹⁹ V jednom případě se přetýkala smlouvy. V jednom případě šlo o *moc*, kdy došlo k poabrání obilí.¹²⁰ Dva případy nebyly blíže vysvětleny, ale žalující strana poháněla o *některé věci*. Celkem byly tři případy odloženy a v jednom případě byla zrušena žaloba. O vině žalované strany bylo

¹¹³ AČ XXXII., č. 4138, s. 362; č. 4153, s. 375.

¹¹⁴ AČ XXXII., č. 4130, s. 355; č. 4131, s. 358; č. 4132, s. 360.

¹¹⁵ AČ XXXII., č. 4129, s. 354; č. 4132, s. 360; č. 4133, s. 360.

¹¹⁶ AČ XXXII., č. 4136, s. 362.

¹¹⁷ AČ XXXII., č. 4143, s. 366.

¹¹⁸ AČ XXXII., č. 4153, s. 375.

¹¹⁹ AČ XXXII., č. 4129, s. 354; č. 4131, s. 358; č. 4143, s. 366; č. 4145, s. 369; č. 4152, s. 375.

¹²⁰ AČ XXXII., č. 4154, s. 376.

rozhodnuto v 9 případech (z toho ve 3 případech kontumačně). Pouze v jednom případě nebyl vynesena rozsudek ve prospěch žalujícího.

Spory o **osobní práva** - bylo zjištěno 10 případů. Nejčastěji se řešily spory o čest, tj. *nářek cti, slova důtklivá, slova hanlivá, výstupky a dotýkání na poctivosti*, celkem bylo zaznamenáno 8 kauz. Příkladem může být spor mezi Jindřichem z Lomnice a Václavem z Boskovic o slova důtklivá, kdy v této při vystupují nejvýznamější šlechtici Českého království jako svědci. *"... při těchto smluvách rady JMKSké... majíce k sobě s obů stran přátely vydané urozeného pána Viléma Kuny z Kunštátu na Polici, podkomořieho margkrabství Moravského... strany pana Jindřicha, ...pana Jana z Pernšteina a na Thovačově, nejvyššího komorníka margkrabství Moravského... strany pana Václava..."*. O této při rozhodoval s ostatními přísedícími Zdeněk Lev z Rožmitálu a z Blatné, nejvyšší purkrabí Pražský, soudu tedy nepředsedal nejvyšší hofmistr, jako tomu bylo při "běžném" zasedání bez přítomnosti krále.¹²¹

Pouze dvě pře řešily osobní svobodu, v jednom případě bylo předmětem sporu manželství a v druhém sporu se řešila hrozba zbitím a zabitím. Celkem bylo v šesti případech rozhodnuto, že spor nemá být ke škodě žádné straně. To se týkalo při o čest. Dva spory byly odloženy a ve dvou případech bylo rozsudkem soudu dáno za pravdu žalujícímu (z toho v jednom případě kontumačně).

Spory o činnost **proti životu a zdraví** byly zastoupeny nejméně často, zjištěny byly tři kauzy. Ve dvou případech řešil spor vraždu. Pouze v jednom případě bylo žalováno ze zranění poddaného. Ve dvou případech soud kontumačně rozhodl o vině žalovaného. Jedna kauza, kde byla řešena vražda, byla postoupena zemskému soudu.

Rozsudek byl ve většině případů vynesena ve prospěch žalujícího, celkem bylo takto rozhodnuto ve třinácti kauzách. O nevině žalovaného bylo rozhodnuto pouze v jednom sporu. Soud odložil šest případů a sedm sporů vyřešil jiným způsobem.

Nejčastěji byly ve sledovaném období zastoupeny majetkové spory. Spory rozhodnuté ve prospěch žalovaného či žalujícího se měly řešit nejčastěji finančním vyrovnáním, splněním závazku či smlouvy o kterou byl veden spor. Ve sledovaném období nebyl vynesena trest smrti nebo jiný takto přísný trest i přesto že pod předsednictvím krále by k tomuto mohlo dojít.¹²²

¹²¹ AČ XXXII., č. 4148, s. 371.

¹²² KREUZ, P., *Postavení a působnost komorního soudu*, s. 265.

6.8. Přisedící komorního soudu v letech 1516-1526

Ve sledovaném období zasedali přisedící komorního soudu z panského a rytířského stavu, městský stav zastoupen nebyl. V letech 1518-1519 předsedal soudu Vojtěch z Perštejna a na Hluboké, nejvyšší hofmistr Českého království. Od roku 1523 do roku 1525 zastával funkci předsedy komorního soudu kníže Karel Minsterberský, kterého do úřadu nejvyššího hofmistra dosadil král. Zároveň měl i další povinnosti a to jako nejvyšší hejtman Českého království, hrabě Kladský, markhrabě Horní Lužice, lantfojt a hejtman Velkého Hlohova.¹²³ V letech 1516-1517 a 1520-1522 soud nezasedal.

Komorní soud zasedal v letech 1518, 1523, 1524 dvakrát do roka a to na sv. Martina a o Svátosti. V letech 1519 a 1525 zasedal pouze jednou a to o Svátosti. V roce 1522 a 1523 byly rozsudky vyneseny pod předsednictvím krále Ludvíka Jagellonského.

Dne 2. června 1523 měl zasedat soud pod předsednictvím Karla Minsterberského, zápisy k tomuto zasedání se však nedochovaly, není tedy možné určit kolik nálezů vynesl soud.¹²⁴

Počet přisedících nebyl při každém zasedání stejný, většinou však převažovali rytíři. Na zasedání v roce 1523 na sv. Martina a v roce 1524 o Svátosti převýšil počet přisedících z panského stavu. Na sv. Martina zasedalo 12 pánů a 7 rytířů, o Svátosti 10 pánů a 7 rytířů. Největší početní zastoupení měli zástupci rytířského stavu na zasedání v roce 1518 a 1525 o Svátosti, kdy v roce 1518 zasedali 4 páni a 9 rytířů. V roce 1525, byl počet přisedících ve sledovaném období nejpočetnější, 9 pánů a 14 rytířů. Mezi šlechtici, kteří se nejčastěji účastnili zasedání, byli z panského stavu: Ludvík Zajímač z Kunštátu, Jan Březenský z Vartembergu, který zastával funkci nejvyššího purkrabí Pražského a Zdislav Berka z Dubé, který byl nejvyšším sudím Českého království. Z rytířského stavu se nejčastěji účastnili: Hendrych Guttnaur z Gutnova, Mikuláš Vančura z Řehnic a Vilém Buzický z Buzic. Mimo nejvyššího hofmistra zastávali i někteří další přisedící komorního soudu nejvyšší zemské úřady.

Početní zastoupení přisedících na zasedání komorního soudu v období 1516-1526 se pohybovalo v rozmezí mezi 13 až 23 zástupci z panského a rytířského stavu.¹²⁵

¹²³ MACEK, J., *Jagellonský věk II.*, s. 350.

¹²⁴ AČ XXXII., III..

¹²⁵ AČ XIX., s. 301, s. 333. AČ XXXII., s. 31, s. 353, s. 404, s. 525. AČ XXXIII., s. 55, s. 255, s. 434.

6.9. Žalování a žalující

Komorní soud řešil primárně spory šlechty, objevovaly se však i případy, kdy na straně žalujícího nebo žalovaného byla osoba z jiného stavu či instituce. Ve sledovaném období bylo zjištěno třicetčtyři při uzavřených rozsudkem, v kterých žalovaného či žalujícího představovali zástupci města (obce) nebo církevní instituce. Kauz vyřešených soudem pod předsednictvím krále v letech 1522 až 1523, bylo celkem zjištěno jedenáct. Tyto jsou zajímavé tím, že se neomezují pouze na České království, ale byli souzeni i příslušníci dalších zemí Koruny české.¹²⁶

Ve sporech byl žalovaný či žalující zastoupen jednotlivcem nebo skupinou osob, vliv na počet zastupujících neměl ani jeho stav, ani to, že se mohlo jednat o instituci.

Ve sporech na jedné straně vystupují zástupci vyšší i nižší šlechty. Ve sledovaném období se soudili členové nejvýznamnějších i méně významných šlechtických rodů. Mezi jmény soudících se šlechticů se vyskytovala tato jména: z Kolovrat, z Pernštejna, Šlikové, z Lobkovic, z Valdštejna, Malovcové, z Rýzemberka, z Bezdržic, z Rožmberka, z Vartemberka, z Dubé, z Donína, z Ronova, z Levína, z Buzic, z Holohlav.¹²⁷ Mezi nimi to byli i osoby, zastávající nejvyšší úřady v zemi, např. nejvyšší zemský písař.¹²⁸

Mezi šlechtici, kteří často vedli spory, se vyskytuje Děpolt z Lobkovic. Ten se ve většině případů soudil jako žalující pro pytláctví na svých pozemcích, tj. nepovolenou myslivost.¹²⁹ *"Viniti ho chtěl z padesáti kop gr. č. pokuty.. protože jest přes záповěď na gruntích jeho u Žichova s chrty jezdil myslivost veda tak.."*¹³⁰ Žaloval se ale i v jiných kauzách, které projednávaly pých na poddaném, pokutu nebo i dluh rektorovi v Bílině.¹³¹ Dalšími, kdo se spolu několikrát soudili o slova a psaní hanlivá, byli Kryštof z Hernsdorfu s Bohuslavem Vrchotou z Slatiny.¹³² *"... kdež ho pohání z slov hanlivých a to takových, kdež jest o něm a k němu psal, že on Krystof se odvážil všemohúcieho pána Buoha i duše své, a přikázal se čertu a čertu slouží, a že jest jeho pacholek, a že viece*

¹²⁶ AČ XXXII., s. 354-378.

¹²⁷ AČ XIX., s. 301-644, AČ XXXII., s. 1-660, AČ XXXIII., s. 1-568.

¹²⁸ AČ XXXII., č. 3198, s. 41.

¹²⁹ AČ XXXII., č. 4735, s. 564; č. 4736, s. 565; č. 4759, s. 576. AČ XXXIII., č. 6567, s. 438; č. 6568, s. 439; č. 6569, s. 440.

¹³⁰ AČ XXXII., č. 4735, s. 564.

¹³¹ AČ XXXII., č. 4737, s. 565. AČ XXXIII., č. 5403, s. 63; č. 5459, s. 117.

¹³² AČ XXXII., č. 3200-3204, s. 43-44.

sobě on Krystof váží ty lichevní peníze a zlé dobyté, nežli duši sví."¹³³ Soudní pře probíhaly také v rámci rodin, příkladem jsou Malovcové z Pacova, kteří vedli několik sporů o majetek.¹³⁴ Hojně se vyskytují spory o věno, kdy žalující vedl několik sporů s více žalovanými, např. Uršila z Bezděkova, Žofka z Poličan, Kateřina z Koloděj.¹³⁵

Velmi početně jsou zastoupeni v přích na straně žalujícího či žalovaného měšťané, tedy jednotlivci, kteří vedli spor s aristokracií. Počet těchto případů se však nedá přesně určit, protože ne vždy je uvedeno, zda šlo o měšťana. Jednalo se o osoby, které provozovali různá zaměstnání (hodinář, hokyně, kraječ sukna, kramář, lékař, truhlář). Zaměstnání nebo provozované řemeslo bylo u většiny případů v souvislosti s předmětem pře. Lidé pocházeli z měst z celého Českého království např. Praha, Most.¹³⁶ O dluh za kupecké věci se velmi často soudil pražský měšťan Erazim Freyer.¹³⁷ Další, kdo se hojně soudil, byla vdova Kateřina Majzlová z Mostu, ta vedla spory o dluhy.¹³⁸ *"Viniti ho chtěla z XXV kop gr. vše mišenského dluhu od něho nadepsanému někdy manželu jejímu za kupecké věci zuostalého..."*¹³⁹

Sporů, které se týkaly zástupců města či obce, tedy více osob zastupující instituci, bylo v období 1516-1526, zjištěno šestnáct případů. Z celkového počtu šestnácti sporů, rozhodl soud pod předsednictvím krále osm při. Případy, které řešil soud za přítomnosti krále, byly z celé Koruny české a týkaly se rady města Kadaň, Vratislavi i slezských měst.¹⁴⁰ Na straně žalujícího vystupovali zástupci obce Písek, obec Čáslav.¹⁴¹ Na straně žalované bylo město Rakovník, rada města Chrudim, rychtář Kutné hory, konšelé menšího města Pražského, rada města Plzně, obec Žatec.¹⁴²

Zjištěno bylo celkem sedmnáct případů, kdy se spor týkal zástupce církevní instituce, tj. kněze, faráře, opata, abatyše s aristokracií. Jeden spor vedli zástupci církevních institucí proti sobě.¹⁴³ Z celkového čísla vyřešil soud pod předsednictvím krále tři spory. Mezi nimi byla i pře, kdy žalovaným byli duchovní z Vratislavského

¹³³ AČ XXXII., č. 3204, s. 44.

¹³⁴ AČ XXXII., č. 4738-4742, s. 566-568.

¹³⁵ AČ XXXII., č. 4778-4781, s. 586-588. AČ XXXIII., č. 5417-5420, s. 78-79; č. 6589-6591, s. 465-466.

¹³⁶ AČ XIX., č. 2564, s. 325. AČ XXII., č. 4702, s. 548.

¹³⁷ AČ XXXII., č. 4686, s. 534; č. 4717-4720, s. 556-557.

¹³⁸ AČ XIX., č. 2564-2572, s. 325-328; č. 2582, s. 333.

¹³⁹ AČ XIX., č. 2564, s. 326.

¹⁴⁰ AČ XXXII., č. 4131, s. 358; č. 4132, s. 360; č. 4155, s. 376.

¹⁴¹ AČ XXXII., č. 4787, s. 590. AČ XXXIII., č. 5441, s. 99.

¹⁴² AČ XIX., č. 2536, s. 301. AČ XXXII., č. 3211, s. 50; č. 3240, s. 69; č. 4702, s. 548; č. 4721, s. 557. AČ XXXIII., č. 5443, s. 100.

¹⁴³ AČ XXXII., č. 4698, s. 544.

knížectví.¹⁴⁴ V kauzách žalujícím byli zástupci církve v sedmi případech.¹⁴⁵ Ve sporech žalovaní byli v 10 případech.¹⁴⁶

Sporné strany vedly pře ve většině případů (28 sporů) o majetek. Zbylé spory byly vedeny o osobní práva (5 případů) a jeden o spor o činnost proti zdraví a životu. Z celkového počtu bylo devět sporů zdviženo (4 vedené se zástupci obce, 5 vedených s církví), čtyři spory odloženy (vedené se zástupci obce). Ve třech případech vyhráli zástupci obce, zástupci církve byli vítězem v šesti případech. Ve prospěch aristokracie bylo rozhodnuto ve sporu se zástupci obce v pěti případech a ve sporech se zástupci církve v sedmi případech.

Ve sledovaném období 1516-1526 tvořily pře vedené aristokracií nebo proti ní, v agendě komorního soudu, se zástupci měst či církevní instituce nepočetnou skupinu případů. To bylo způsobeno jednak ucelenou soudní soustavou v Českém království, tj. ne všechny případy byly projednávány komorním soudem, ale mohly být řešeny jinou soudní institucí: zemským soudem či městskými soudy. Sporné strany se řídily Svatováclavskou smlouvou, která upravovala kompetence soudů a upravovala, kdo může být souzen před komorním soudem.¹⁴⁷ Na vynesení rozsudek neměla vliv urozenost žalovaného či žalujícího, nedocházelo k případům, že by bylo rozhodnuto ve prospěch pouze aristokracie.

¹⁴⁴ AČ XXXII., č. 4133, s. 360.

¹⁴⁵ AČ XIX., č. 2620, s. 361; č. 2648, s. 372. AČ XXXII., č. 4152, s. 375; č. 4699, s. 545; č. 4700, s. 546; č. 4795, s. 594. AČ XXXIII., č. 5436, s. 92.

¹⁴⁶ AČ XIX., č. 2585, s. 335; č. 2596, s. 344. AČ XXXII., č. 4133, s. 360; č. 4145, s. 369; č. 4275, s. 407; č. 4276, s. 407; č. 4764, s. 579. AČ XXXIII., č. 6035, s. 280; č. 6571, s. 442; č. 6582, s. 457.

¹⁴⁷ ČELAKOVSKÝ, J., *Soud komorní*, s. 36-60.

Tab. 6: Spory zástupců institucí

Rok	1518		1519	1523		1524		1525	
Kdy (Svátost/Martin)	S	M	S	S	M	S	M	S	
Zástupci města/obce	1	-	2	-	3	2	-	-	8
Církevní instituce	-	4	-	2	5	1	1	2	15
Celkem	23								

Tab. 7: Spory zástupců institucí pod předsednictvím krále

Rok	1522	1523	
Zástupci města/obce	6	2	8
Církevní instituce	3	-	3
Celkem	12		

7. Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala postavením a působností komorního soudu v soustavě českého soudnictví za vlády Ludvíka Jagellonského.

Vývoj komorního soudu byl částečně velmi dobře zmapován předními českými historiky. Největší pozornost mezi badateli zaujímala doba Vladislava Jagellonského a také podrobně bylo zpracováno období 1526-1547. Období fungování soudu za posledního Jagellonce na českém trůnu výrazněji v odborné literatuře zpracováno nebylo.

Komorní soud vznikl na sklonku 14. století jako královský soud. Nejvýznamější postavení mezi soudními institucemi zaujímal za vlády Vladislava Jagellonského, v pozdější době docházelo k omezování jeho kompetencí. V době 1516-1526 nebyl chod soudu spjat již s osobou krále, ale dá se chápat jako stavovský soud, který byl řízen zástupcem krále.

V době panování Ludvíka Jagellonského zaujímal významné postavení mezi soudními institucemi, po zemském soudu se stal druhým nejvýznamějším soudem v zemi. Do jeho gesce spadala aristokracie. Řešil tedy primárně spory šlechty, které mohly být vedeny i s příslušníky jiných sociálních skupin. Komorní soud fungoval v rámci Českého království. Vyjímkou byla zasedání, kdy soudu předsedal král, tím se působnost soudu rozšířila i na zbylé země Koruny české.

Zasedání se mělo konat dvakrát do roka a to: na sv. Martina a o Svátosti, ne vždy to však bylo dodržováno. V období 1516-1517 a 1520-1522 soud nezasedal. Řízení u komorního soudu se zahájilo ve většině případů podáním žaloby, následovalo informování obžalovaného a svědků o dostavení se k soudu. Po přelíčení u soudu došlo k rozhodnutí sporu přísedícími.

Hlavním cílem této práce bylo statisticky zpracovat a analyzovat trestnou činnost o kterou se vedly spory. Touto metodou byl zjištěn celkový počet 445 pří. Přísedící soudu rozhodli v 333 případech ve prospěch žalobce, tedy ve většině sporů. O nevině obžalovaného bylo rozhodnuto v 52 sporech. Zbylé spory byly zdviženy tj. byla zamínuta žaloba nebo došlo k jejich odložení.

Trestné činy jsou rozděleny do skupin podle typu sporu:

a) Majetkové spory, do této skupiny spadá celkem 390 případů (87,64%). Do této skupiny patří: finance (podvody, zpronevěra...atd.), pytláctví/pych, rušení veřejného pořádku či omezování osobních práv (majetkových), pře proti vrchnosti.

b) Spory o činnost proti životu a zdraví, do ní patří celkem 17 případů (3,82%). V nich se soudilo o zabití, pokus o vraždu, zbití či zranění.

c) Spory o osobní práva, těch bylo zaznamenáno celkem 38 případů (8,54%). Do této skupiny patří: omezení osobní svobody, poškození osobní svobody a cti, spory o čest.

Samostatnou podkapitolu tvořily spory projednávané komorním soudem pod předsednictvím krále. Zjištěno bylo 27 sporů, ty byly rozděleny podle typu sporu, tj. majetkové spory, spory o činnost proti životu a zdraví, spory o osobní práva.

Analýzou postavení a působnosti komorního soudu v soustavě českého soudnictví za vlády Ludvíka Jagellonského bylo zjištěno, že komorní soud se zabýval rozličnými trestnými činy.

8. Seznam použitých zkratek

AČ Archiv český

L. J. Ludvík Jagellonský

9. Seznam literatury, zdrojů

- ADAMOVIÁ, Karolina. *Světlo a stíny středověkého práva*. Praha: Havlíček Brain Team. 2006. ISBN 80-903609-4-7
- ČELAKOVSKÝ, Jaromír. *Komorní soud za krále Vladislava II.* Praha: Jaromír Čelakovský. 1895.
- ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české V.* Praha, Litomyšl: Paseka. 2000. ISBN 80-7185-296-1
- ČORNEJ, Petr, BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny zemí Koruny české VI.* Praha, Litomyšl: Paseka. 2007. ISBN 978-80-7185-873-7
- DRAGOUN, Michal, MAŤA, Petr. *Komorní soud za Vladislava Jagellonského (1471-1488)*. in: Sborník archivních prací 47, č. 2, Praha: Odbor vydavatelství a tisku MV ČR, Archivní správa MV ČR, 1997, s. 255-292. ISBN 0036-5246
- JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdenka, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2005. ISBN 978-80-7106-906-5
- KEJŘ, Jiří. *Počátky dvorského soudu*. Praha: Nakladatelství ČSAV. 1956.
- KREUZ, Petr, CINKE, Vladimír. *Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547*. Praha: Karolinum. 2000. ISBN 80-7184-837-9
- MACEK, Josef. *Jagellonský věk v českých zemích 1-2*. Praha: Academia. 2001. ISBN 80-200-0356-8
- MALÝ, Karel. *Zemský soud ve struktuře stavovského práva a právní kultury*. in: *Traditio et cultus*. Zdenka Hledíková (ed.). Praha: Karolinum. 1993. s. 109-117. ISBN 80-7066-762-1
- MALÝ, Karel, a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. Praha: Leges. 2003. ISBN 978-80-87212-39-4
- MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Nakladatelství ČSAV. 1962.
- MALÝ, Karel. *Svatováclavská smlouva-tržní kompromis mezi šlechtou a městy z roku 1517*. AUC-Philosophica. vol. I. No.2. Praha. 1955.

MARTINOVSKÝ, Ivan. *Soud dvorský za krále Vladislava II.* in: Historia docet. Polívka, Miloslav - Svatoš, Michal (edd.). Praha: Historický ústav ČSAV. 1992. ISBN 80-85268-14-0

VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945.* Praha: Orbis. 1975.

Archiv český V., VII., XIX., XXXII., XXXIII., ČELAKOVSKÝ, Jaromír, GUSTAV, Friedrichv (ed.). Praha. 1901-1918.

10. Seznam tabulek

Tab. 1: Skupiny sporů

Tab. 2: Majetkové spory v období 1516-1526

Tab. 3: Spory o činnost proti životu a zdraví v období 1516-1526

Tab. 4: Spory o osobní práva v období 1516-1526

Tab. 5: Spory v období 1516-1526

Tab. 6: Spory zástupců institucí

Tab. 7: Spory zástupců institucí pod předsednictvím krále